

mladika

1

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

1979 LETO XXIII. - ŠTEV. 1

Poštnina plačana v gotovini -
Skupina III/70

KAZALO

Saša Martelanc: Spomini na Prešerna	1
P.: Opravljajo slovenske delegacije Sizifovo delo?	2
Lado Piščanc: V zelenih daljavah božje bodočnosti (IX.)	3
Pod črto: Svetloba plamena; Živeti pokončno; Dve milijardi vzrokov)	4
Irena Žerjal: Čas brez Boga in brez srca	8
Bruna Pertot: Zbadljiva dama - artičoka	9
Majda Košuta: Dileme mladega človeka	10
Vinko Ošlak: Naprednost je etična kategorija	11
Aleksander Mužina: Razkriva se nam Edi Žerjal	13
Martin Jevnikar: Slovenske povojne revije v Italiji (Galeb)	15
Albert Miklavec: Težka pesem	15
Pavle Merku: Žive besede v naših narečjih	16
Milena Merlak: Zimski motto Ivo Jevnikar: Drobci iz manjšinskega sveta	17
Antena	18
Staro in novo o naravi in človeku	20
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Zora Piščanc)	21
Edi Žerjal: Zapiski o kmetijstvu tržaške pokrajine	22
Ocene	23
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave.	

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

PREHUDE OBTOŽBE

V nekem italijanskem tržaškem tedniku sem bral pripombe škofa Santina na škofijsko zborovanje v Trstu. Ne bi se spuščal v obravnavo posameznih točk, ker so preveč pavšalne. Toda na eno trditev bi pa le rad imel konkretnejši odgovor. Škof Santin omenja v neki točki »fojbe« in kako so nekateri duhovniki, ki so »bili poleg«, »gledali in se smejali«. To so prehode obtožbe, da bi ne terjale dodatnega pojasnila: ime in priimek obdolženih. Dokler tega ni, ostanejo obtožbe golo obrekovanje vseh slovenskih duhovnikov.

(Podpis)

DVA DOKUMENTA

V mislih imam poročilo, ki ga je naš znani tržaški pisatelj prebral na srečanju kristjanov, katerega je pred kratkim organizirala tržaška škofija, pa še članek visokega cerkvenega in sedaj že upokojenega dostojanstvenika, ki je pred kratkim izšel v nekem tržaškem listu. Pisateljevo poročilo me je presunilo zaradi svoje človečanske odprtosti in pripravljenosti k dialogu. Tu je kristjan, ki je stopil pred brate v Kristusu, da jim pokaže svoje rane in da prizna svoje grehe, da prizna rane in grehe vse slovenske skupnosti. Morda bi se s katero njegovo oceno ne strinjal, posebno s tisto ne, ki se tiče foib, saj ni mogoče, po mojem, pripisati tistih strahot povojnega obračunavanja samo na rovaš ideoloških naspotij. Človeško srce in nagibi njegovih dejanj so preveč zapleteni, da bi jih bilo mogoče poenostaviti na en sam imenovalnik. Vendar ta pomislek se mi zdi postranski. Kar je važno, je tisti veliki, možati in obenem ljubeči »confiteor«, brez katerega ne more

biti človeške družbe, brez katerega ne more biti sožitja.

Članek visokega cerkvenega dostojanstvenika stoji pod drugačnim znamenjem: pod znamenjem mržnje do vsega, kar je slovensko v imenu tistega nacionalističnega boga, kateremu je bilo sezidano svetišče na Vejni. Ko ga človek bere, mu kar valijo v spomin citati iz svetega pisma: na primer tisti, ki pravi »Vidiš trsko v očesu svojega brata, ne pa bruna v svojem očesu«; ali tisti, ki opominja, da se moraš, preden se približaš oltarju, spraviti s svojim bratom, ali pa še tisti, ki pravi: »Blagor lačnim in žejnim pravice, kajti njih je božje kraljestvo«.

Kako zaključiti ta zapis, če ne s parafrazo evangeljskega stavka. Na primer s tole: »Oče, odpusti mu, čeprav ve, kaj dela«.

Jože Pirjevec

LAIČNA REVIIJA

Oglašam se v zvezi z revijo MOST. V uvodniku zadnje številke podčrtava, da je laična revija. Če je tako, bi rad vprašal uredništvo MOSTu: 1) zakaj še naprej drži v uredniškem odboru tako nelaično osebo kot je duhovnik Stanko Janežič, posebno ko je ta že leta stran od Trsta in očitno nima več nič z revijo? 2) Zakaj so MOST prodajali na tako malo laični prireditvi kot je bilo decembrsko škofijsko zborovanje na Pomorski postaji v Trstu?

Naročnik MOSTu

SLIKA NA PLATNICI: V stolnici sv. Justa v Trstu je bil v nedeljo, 7. januarja, božični koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov. Na posnetku so pevci in solisti pod vodstvom Janka Bana (foto M. Magajna).

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mijač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Stoka, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Lastnik: Slovenska prosveta. Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno. Posamezna številka Mladike stane 500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 5.000 lir, podporna 10.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 100 ND, podporna 200 ND. Druge države 10 US dolarjev (podporna 30 US dolarjev).

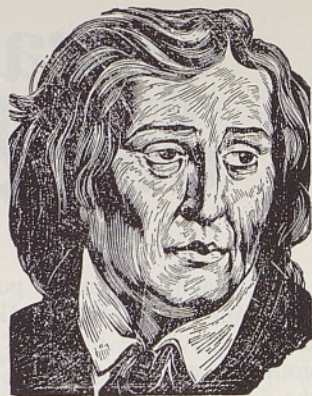

PD-1086/1981

SAŠA MARTELANC

Spomini na Prešerna

(Ob 130-letnici smrti)

Velikokrat, ko se že bliža Uradni Februar, me čisto resno ima, da bi podlegel dvomu: imamo Prešerna zares radi ali pa smo že tako utrujeni od sicer spoštljivo mišljenih vsakoletnih slavij, da se včasih kar ne moremo dvigniti nad rutino, protokol in parado?

Ima me, pa me tudi takoj popusti, ker se spominim nekih slik v Števerjanu. Pri Borisu, pri Lojzetu, pri Ediju in še marsikje visijo na častnem mestu v družinski sobi.

Reprodukcije Jakčevega Prešerna so, iste, kot jih videmo po šolah in prosvetnih društvih. Le da tam, v Števerjanu, niso didaktične dekoracije, marveč odraz neke ljubezni, celo neke potrebe, ki se ji pravi tudi resnična kultura.

Tisti Prešerni veljajo več kot vse uradne proslave, saj so del vsakdanje resničnosti in z žlahtno preprostostjo dokazujejo, da pesnik iz Vrbe ne prebiva samo na Parnasu in na Oltarju domovine, marveč tudi v srcih slovenskih ljudi.

Zakaj bi se bal, da je odkritje v Brdih osamljen primer?

Mar nima menda vsakdo iz »rodu slovenš'ne cele« v sebi vsaj drobno prešernovsko iskrico, pa naj že zažari ob pogostnih »blagih sapicah« ali pa le ob redkem izbranem dahu?

Če bi šli iz te perspektive raziskovat svojo duševnost, bi morda s presenečenjem ugotovili, da je v njej veliko Prešerna. Lahko so drobne epizode, lahko je celo kaj več.

Človek, ki mu bom rekel kar »jaz«, je šel na tako raziskovanje in naenkrat spoznal, da veliko spominskih lučic v njegovem življenju sveti tudi zaradi toka iz Vrbe. Prestregel sem nekaj te zasebne svetlobe.

»Nekje že daleč v času je študent, ki gre prvič na Prešernov grob v Kranj. Zaradi pomote iščem

tisti očem domači spomenik po vsem novem pokopališču, dokler me grobar s poklicno večnostjo na obrazu ne opomni, da je treba drugam, v Prešernov gaj, tja, kjer dela pesniku družbo Janez Puhar, v svetu nepriznani izumitelj fotografije na steklo. (Hvala, gospod Janez, da niste nikoli fotografirali Franceta Prešerna; tako si ga lahko vsak Slovenec tudi vidno predstavlja po svoje, kar bi lahko bil tudi svojevrsten opomin vsem, ki so kdajkoli poskušali uniformirati celo pesnikove misli).«

»Potem je nekje deklica, vitka in milih oči, ki spremlja obiskovalca po prostorih Hiše v Vrbi. (Kako res je, da moraš vsakega dragega človeka prej ali slej obiskati na njegovem domu, da bolje razumeš, kje sta se hranila njegovo prvo veselje in njegova prva žalost!). Deklica je daljna Prešernova sorodnica; naj tu zatajim misel, ki se mi je utrnila tedaj ob Francetovi zibelki: le kako bi bilo, zaljubiti se v eno od Ribičevih?«

»Ali pa v spominu zadiši po tiskarskem črnilu iz prve zares elegantne knjige povojne Slovenije, iz Prešernovega albuma. Le kaj so Gutenbergovi fantje sredi tiste moje sive Ljubljane dali v stroj, da še danes napolni sobo neznana dišava iz knjige, ki boža dušo in oči tudi zaradi maminega posvetila za davni god?«

»Spomin rad zatava tudi v slačilnico Kulturnega doma v Trstu. Pogovarjam se s Stanetom Severjem, garaško izdelanim od neke Prešernove proslave. Do pasu je gol, osvežuje se z vodo, v živih očeh je še vedno žar, ki je malo prej bil nesmrtni verz. (Vedno Te vidim takega v mislih, Stane Sever, ko na ploščah poslušam Tvoje recitacije iz Poezije, tisto mirno, zadržano glasbo besed, in nikoli ne vem, če se pogovarjaš z mano ali s Prešernom).«

»Kje si že, dan vriska, ko sem pri starinarju za tržaško Kvesturo odkril na prašni polici "Kranjsko čbelico 1848" in ZDRAVICO v njej? Malokdaj

dalje na naslednji strani ■

Opravljajo slovenske delegacije Siziſovo delo?

Delegacije slovenskih politiĉnih predstavnikov so v zadnjih mesecih bile veĉkrat v Rimu, da bi vladne, predstavniške in politiĉne kroge italijanske prestolnice seznanile z upraviĉenimi zahtevami slovenske narodne skupnosti po zakonski zašĉiti, ki ji pritiĉe na podlagi ustave in po toliko opevanem osimskem sporazumu, ki je sredi januarja doſivel pomembno potrditev na najvišji ravni, ko je italijanski zunanji minister Forlani obiskal Beograd. Slovenski predstavniki so se ſe sestali s predsednikom republike in vladnim predsednikom, s predsednikom senata in poslanske zbornice ter z nekaterimi politiĉnimi tajniki strank ustavnega loka. Vzporedno se nadaljuje zasedanje posebne vladne komisije, ki bi bila morala ſe pred ĉasom konĉati s svojim delom, obenem pa so v predstavniskih telesih italijanskega parlamenta ſe vloženi trije-štirje predlogi za globalno zašĉito Slovencev. Vse to bi dalo misliti, da smo tik pred dejanjem, ki naj konĉno — vsaj na papirju — uredi odnose med javnimi organi in slovensko manjšino. Toda kljub tej mrzliĉni dejavnosti in spodbudnim izjavam ter dobrodušnim — z oĉetovskim pokroviteljstvom izgovorjenim — obljubam in razumevanju, pa se nam vse to poĉetje in trud slovenskih predstavnikov vse bolj zdi podobno Siziſovemu delu, saj moramo vsako akcijo in vsak razgovor zaĉenjati na novo, od samega zaĉetka, na ravni informiranja in prepriĉevanja, da Slovenci smo in da imamo pravico do zakonske zašĉite. Ne samo to: vladni organi so si celo upali zaĉeti preiskavo v zvezi s slovensko prisotnostjo v Beneĉiji in Režiji v upanju, da bodo z nekaj anketnimi listi in raĉuna-

joĉ z opreznimi in narodno odpadlimi ſupani lahko zanimali slovensko avtohtono prebivalstvo in tako zašĉitni zakon omejili na Goriško in Trſaško.

Tako moramo Slovenci — podobno kot Siziſ, ki se je zameril bogovom — vedno na novo porivati grmado naših zahtev pred rimske veljake brez posebnega upanja, da bomo kdaj dosegli vrh in kraj, kjer se naše teſnje in ſelje utegnejo uresniĉiti. Nad mitološkimi korintskimi kraljem so se bogovi znesli, ker jih je prevaral, in to lahko razumemo, kot lahko razumemo protislovensko ihto tu ob meji, ker smo Slovenci paĉ predstavljali od konca prejšnjega stoletja »zgodovinsko nevarnost« za italijanstvo. Ne moremo pa razumeti, zakaj hoĉejo rimski oblastniki kaznovati nas, ki spoštujemo zakone kot malokateri drſavljeni in plaĉujemo davke vsaj kot vsi drugi. Slovincem ni bilo dano spoznati, kaj smo zagrešili in v ĉem smo se pregrešili, da si zasluſimo tako sovraſno ravnanje. Zaman se sprašujemo, v ĉem smo tako razliĉni od drugih manjšin v Italiji, ki so ſe deleſne uĉinkovite zašĉite, take zašĉite, ki si je mi ne upamo niti sanjati, kaj ſele, da bi jo predvideli v predloſenih osnutkih zakonskih predlogov. Morda je prav v tem, da si premalo upamo, eden od vzrokov, ĉe bomo zadnji dobili globalno zašĉito, ki nam jo priznavajo ustava in mednarodni sporazumi, in vprašanje je, ĉe bo ustrezala.

Kljub omenjenim pobudam nimamo Slovenci nobenega jamstva, da se bo v kratkem kaj premaknilo. Potrdilo tega suma in bojazni lahko najdemo v dejstvu, da so bili rimski sprejemi in razgovori na izrazito »osebni« ravni, da so bili bolj znak nekega vljudnega razumevanja kot pa dejanske volje po poſpešenem reſevanju naših problemov. Sklepna poroĉila o sreĉanjih niso v nobenem primeru prinesla vsebino razgovorov in obdelanih vprašanj, kar bi vsaj moralno obvezovalo sogovornike. V nekaterih primerih — in to pri najbolj pomenljivih — ni bilo zraven niti predstavnikov tiska, in kolikor nam je znano niti navadnega zapisnikarja. Ko bo to razmišljanje objavljeno, bo morda v Italiji ſe vladna kriza in vprašanje je, kdo bo nadomestil Andreottija. Ali bo tedaj potrebno spet romati v Rim in spet »osebno« angaſirati ministrskega predsednika, naj vendarle odstrani ovire, ki ſe onemogoĉajo uveljavitev naših pravic? Ali pa morda kdo na tihem upa, da bo nova vlada naroĉila preiskavo — podobno tisti iz Beneĉije — da bi ugotovili, ali je na Trſaškem dvojeziĉnost dejansko potrebna in zaſelena, ko pa se spet oglašajo nestrpneſi — tudi v novem, Boriovem Piccolu — ki se zgrozijo samo ob misli, da bi kdaj utegnili poleg italijanskega stati tudi slovenski napis?

P.

SPOMINI NA PREŠERNA

sem uſil toliko strahu kot v tistem trenutku, ko sem s tresoĉo roko odſteval zahtevanih 500 lir in trepetal, kdaj bo knjigarnar doumel, da mi izroĉa zaklad s skrivnostnega otoka. Beſal sem potem po starih cestah, ki so od mojih korakov pele »Komu napred veselo ...«.

»In ko bodo na straneh vseh svetovnih enciklopedij, kjer sem iskal geslo PREŠEREN, odkrili moje prstne odtise, bom klonil pod teſo dokazov in priznal: iskal sem potrdil, da smem ponosno hoditi po tem svetu, in naſel sem jih pod ĉrko P«.

* * *

Dah je ſel ĉez iskrico in dah bo ſe ſel. Morda ĉez pol ure, morda ĉez leto dni.

Bo spet spomin? Bo verz?

Ali pa bo ljubezen.

V zelenih daljavah božje bodočnosti

DNEVNIK

IX.

8. novembra 1935

5. novembra 1935

Kako si bridka, sestra! Od časa do časa prihajaš, mnogokrat sploh ne vem odkod, in me obiskuješ. Tiho pristopiš od zadaj in mi zasloniš oči z mrzlimi rokami. Pa saj te poznam. Saj si vedno ista. In ko prideš, ostaneš pri meni tudi dalj časa. Na vseh poteh me spremljaš in na tvojem obrazu ni veselja. V tvojih globokih, vlažnih očeh je potopljena velika žalost, boleost in bridkost brez imena.

7. novembra 1935

Tako pusto se mi zdi letos v lemenatu. Zlasti v dolgih rekreacijah mi je dolgčas in ne vem, kaj bi počel. Vse je tako čudno, kot da bi življenje obstalo na neki mrtvi ali vsaj brezsmiselni točki. Sošolcev iz istega vetra nas je osem. Med odmori hodimo po odmerjenem prostoru in si ne znamo povedati pametne besede. Kakšenkrat se pošalimo in pred dnevi smo tudi katerikrat zapeli. Pa kaj sošolci in kaj zato, če nas je malo. Glavno igro igram le sam, še vedno sam. Še vedno si moram razjasniti svoja osebna obzorja. Do ravnovesja moram priti najprej v sebi samem. V velikih počitnicah, ko je bilo krog mene tako pisano življenje z močnimi zunanji vplivi, se mi je zdelo vse tako lepo: že sem mislil, da sem prišel do ravnovesja svojih sil. Ali tu v lemenatu, kjer je življenje bolj redno in enostavno, ti vstanejo v duši težave in bridkosti, za katere prej nisi vedel ali pa se jih vsaj nisi tako globoko in žgoče zavedal.

Oni večer sem premišljeval, če sem sploh kdaj resno mislil, ali imam duhovniški poklic ali ne.

Poleg tega čutim, da je v moji duši erotični in umetniški — torej dvojni — problem še vedno precej močno ukoreninjen.

Pri službi božji, v vaji v čednostih in v stikih z Bogom čutim, da sem premlačen ali vsaj površen.

Le to je še vedno v moji duši, da kadar se spomnim na novomaški dan, bi se tako rad razjokal od sladkosti.

O Bog, Oče naš in Oče moj, Ti, ki me ljubiš, daj mi moči, da bom spoznal svojo pravo pot.

Stvar postaja vedno bolj čudna. Včeraj in danes sem izvedel sledeče podrobnosti. G. V. je šel včeraj ali danes ponovno v Trst. Nekdo ga je vprašal, kako je z Jokom. Odgovoril mu je, da se zanj ne zanima in da se je do zdaj menda vpisal že na tretjo fakulteto. Najbolj zanimivo pa je to, kar je V. pravil Mirku. Vprašal ga je, ali je gospodinja res pravila nama o zadevi. Mirko mu je pritrdil. Potem mi je Mirko povedal, da je gospodinja poslala T. služiti. G. V. je postal zaradi tega hud in med njim in gospodnjo je prišlo do precej ostrih besed. Med drugim ji je očital tudi, koliko je letos v poletju zaslužila. S tem v zvezi je tudi to, da v tisto hišo skoro prav gotovo ne bo več šel. Menda je zdaj gospodinja do njega precej rezervirana. Pred odhodom je g. vprašal T., kaj misli glede razmerja med njim in njo. T. se je začela jokati in je rekla, da ji je težko, ker ima tako mamo.

Tako! In jaz stojim zdaj med Scilo in Karibdo. G. V. me najbrž še ne sumi, saj resno ne. Vzro-

»V življenju planine ukvanske, 1935.«

kov menda še nima. Navdušen je za kvintet in Mirko mi je danes pravil, da se nam obeta krasna planina. Kako bo pa z mano? Slutim, da jaz planine ne bom videl. In v tem slučaju z bogom kvintet! Zame in najbrž za ostale tudi.

Pred menoj je troje poti. Prva pot: jaz pojdem s kvintetom na planine. Tudi v slučaju, da V. zve za mojo »zaroto« in da spregleda vse. Pri P. najbrž — skoro gotovo — ne bomo. Torej bomo drugje. Ostati pa hočem zvest svojim »prin-

cipom« in započetemu delu. V tem slučaju ne bi mogel iti brezskrbno ali celo mrzlo mimo P. Čutim, da sem z njim tesno povezan v delikatni stvari. In v teh stvareh hočem ostati lojalen, odkritosrčen in kolikor mogoče pravičen. Čutim, da sem jim pomagal v dobri stvari, v stvari, od katere so bili hudo prizadeti. Čutim, da sem na njih strani. Čutim tudi, da bi bilo grdo, če bi jih zdaj iz oportunitizma zapustil. Slednjič sva se tudi z Jokom, ki je njih sorodnik, zadnje čase približala in skupno delovala. Zakaj bi zdaj rušil to vez?

Druga pot. Jok mi je 5. novembra 1935 pisal: »Upam, da si vedno vesel in dobre volje kot na planini, ki jo boš prihodnje poletje lahko spet brez skrbi mirno posetil ter užival nje prelesti. Teta mi zagotavlja, da lahko potrkaš vsako uro. Saj jaz vedno pravim, da **fortes fortuna juvat**. 1) Škoda le, da V. ne bo mogel več gori biti. Zdravnik mu je dejal, da planinski zrak ni za njegovo rahlo konstitucijo.«

Prepričan sem, da bi me gospodinja vsak hip sprejela. A v tem slučaju bi igral čudno vlogo. Jaz bi bil sam pri P., ostali pa kje drugje. Kako bi izgledalo? Vsi skupaj bi si zagrenili planino.

1) Sreča pomaga pogumnim.

In kaj bi rekli ljudje s svojo jezikavostjo? Sicer pa bi bilo samostojno življenje na planini po mojem okusu. Bogve, morda pa je bolje, da ga ne izkusim nikdar. Saj nekaj poznam tudi samega sebe.

Tretja pot je pač ta, da na planino — vsaj tisto — sploh ne grem. In bojim se, da si bom moral izbrati prav to pot. Bolela me bo, a vsaj v sedanjih okoliščinah je najbolj pametna.

Vsekakor pa, da se vrnem k prejšnjemu: ali ni že V. iskanje in zanimanje sumljivo? Ali to ne kaže že dovolj jasno, da je le nekaj na stvari in da T. nismo poslali v tuje mesto krivično in brez vzroka?

V soboto 9. novembra 1935 se je v Rupi poročila Krista Godnič. Bog te blagoslovi, ti roža sredi poljan, ljubiteljica rož, božjega stvarstva, naše zemlje, hrepeneča po lepem, božjem življenju! V težkem obdobju svoje mladosti sem te spoznal in bila si mi kot sonce. Vedno sem te spoštoval in nekako podzavestno je bila skrita v mojem srcu želja, da bi te vedno gledal kot svojo sestro, da bi te ljubil kot sestro. Na poti mojega poklica mi nisi bila ovira. Nasprotno, s svojo jasno dušno lepoto — zelo težko mi je priklicati v spomin tvoj obraz — si mi bila kot luč, ki tolaži, krepi in vodi po lepi poti ...

pod črto - pod črto

SVETLOBA PLAMENA

Jan Palach, Praga, 16.1.1969

Mnogi so se ga spomnili kar s pozabo, s tem najnilejšim sadežem na njihvi človekove klavnosti.

Na nasprotnem polju je zadišalo po političnem prisvajanju, ki je vsaj tuje kakemu žlahtnemu razpoloženju.

Vmes pa je še kaj. Recimo potreba, da kdo vpraša: Jan, zakaj si to storil?

Seveda ne mislimo tu na krik obupane matere, katere bolečine se ne bi smel dotakniti niti najrahločutnejši raziskovalec človeških skrivnosti.

Tudi ljudje idejnih pravd naj bi bili spoštljivo daleč, zakaj tu nismo v areni duhov, marveč prej na svojevrstnem Muranu, kjer je vse neznansko krhko.

Še duhovni bi moral zatreti v sebi grozo nad bencinom v službi samouničevanja, saj je Bog še pred časnikarji slišal izpoved mladega študenta filozofije v praški bolnišnici: »Nisem samomorilec!«

Jan, zakaj si to storil?

Vsak surovo zdrav človek bi dejal: mar nisi mogel s tisto vnetljivo tekočino raje nad enega od sovjetskih tankov, ki gotovo niso bili daleč od Trga svetega Vavla? Ti ni prišlo na pamet, da bi tvoja tragična steklenica lahko vsaj osmodila vrata tiste združbe, ki je bila in je še danes v službi zatiralcev tvoje domovine? Si nisi morda naložil bremena, ki bi —

če je bilo že tako daleč — bolj pristojalo komu drugemu, morda kar tvojemu predsedniku republike, čigar skoraj biblijsko ime Svoboda bi vse drugače zagorelo za zgodovino?

Tudi vi niste razumeli, nam odgovarja Jan Palach iz daljav onstran ognjene demarkacijske črte, brez očitkov, ljubeznivo, kot je še zadnjič ogoril svoje študentske sostanovce, ko se je od njih poslovil, ko da gre na nogometno tekmo.

Mlad človek včasih zahrepi po dejanju najčistejše daritve, ko je zlomljen od ranjene ljubezni in potepanega ponosa. Izkričati bolečino z zunanjim napadom je v določenih primerih prav tako ialovo kot pogrez v sivo otopelost. Človeška duša pozna tudi skrivnost nenadnega krika po žrtvovanju, ki ni ne beg ne maščevanje ne emotivna igra: je samo krik, ki se mu ne moreš ustavljati in ki se ti na dlaneh žrtvovanja spreminja v darilo, težko umljivo presunjenim pričam.

Kdor jemlje svoje življenje kljub vsej vedrini smrtno resno, se lahko tudi za smrt odloči iz nekega življenjskega vzgiba. Rekli so in še pravijo, da sem se žrtvoval na oltarju boljše bodočnosti, da sem zagorel kot vest sveta, da sem hotel izsiliti pravico. To je res. Toda ko je že zagorelo in je vse v meni kričalo: Ostaní, življenje! — tedaj sem se zavedal, da je bila moja daritev predvsem še nekaj drugega. Bila je z ljubeznijo pre-

žeta pot v svobodo, mladostno nepreklicna in polna hrepeneja.

Moj plamen naj vam ostane za opomin in za svetlobo.

S. MARTELANC

ŽIVETI POKONČNO

Salvador de Madariaga, in memoriam

Zadnji véliki duh evropskega klasičnega liberalizma; sin evropske racionalistične kulture; intelektualni potnik skozi vélike téme; fanatik strpnosti, razsvetljeni konservavec, individualist in kozmopolit, državljan Evrope in sin Španije, ponosen, svoboden ...

S takimi izrazi in mislimi se je Evropa duhá poslovila od Salvadora de Madariage, ki je umrl 14. decembra lani v bližini Locarna v Švici, star 92 let.

Dolg pa je tudi seznam dejavnosti tega edinstvenega človeka: inženir, univerzitetni profesor, zgodovinar, pisatelj in pesnik, esejist, diplomat.

In potem je tu za celo polico njegovih knjig. Kratek izbor: »Sveta žirafa«, »Božji sovražnik«, »Srce iz zelenega kamna«, »Genij Španije«, »Vodnik za bralca Don Kihota«, »Angleži, Francozi, Španci«, »Viva la muerte«, »Portret Evrope«, »PORTRET POKON-

18. novembra 1935

Včasih mi postane v duši sila čudno. Zdi se mi, kot da še nisem na pravi poti: kot da moja sedanja pot ni moja prava pot. Moje nagnjenje do gledališča in do opere še ni izginilo. Še ga čutim, kako mi kali jasnost duše. Večkrat se vidim med kulisami in scenariji, kako pojem in govorim iz dna duše, v lepoti izraza in v globočini ideje. Vidim se v vlogah junakov, kako se ves v ognju vživljam v njihovo življenje.

Nedelja, 24. novembra 1935

Gledal sem, kako so tovariši balincali. Takrat pride k meni Mirko: 1) »Danes ob 10.15 je obletnica Gregorčičeve smrti. Nabiram pripевke, da bomo plačali eno sveto mašo za njegovo dušo.«

S to svojo lepo in blago potezo si mi ugaljal kot še nikoli. Z njo si pač še najlepše pokazal svojo ljubezen do našega milega slavčka. V žepu mi je ostalo le malo drobiža in primanjkuje mi je za najpotrebnejše. Ti pa si me s svojo pobudo tako razveselil, da sem skoraj izpraznil denarnico. Popoldne, ko smo bili na

1) Mirko Mazora.

sprehodu, sem dal nekemu pohabljencu, ki je ob poti prosil vbogajme, zadnjih deset stotink.

Zvečer mi je Mirko povedal, da je nabral okrog 10 lir in da bodo jutri tri sv. maše za pesnikovo dušo.

Mirko! Znan si zaradi svoje ljubezni do Gregorčiča. Znano je, da ga znaš na pamet. Mogoče se bi ta ali oni temu smejal. Jaz se ne, ker vem, da to nam mnogo pomeni. Skupno z ostalimi sem ti toplo hvaležen za tvojo ljubezen do milega pevca in za topel žar, ki ga prižigaš v naših srcih.

24. novembra 1935

Danes sem dobil pričakovani Jokov roman. Zdaj mi je vse jasno. Njegov obljubljeni roman je bilo le pismo.

Prvi učinek pisma je bil ta, da sem bil zvečer ubit, da me je bolela glava in da sem ponoči zelo slabo spal.

Večkrat sem si zastavil vprašanje, zakaj se je vsa stvar tako iztekla. Čemu toliko poti, stroškov in bridkosti. T. , ti ubogi otrok, koliko si pretrpela v tistih nekaj dneh! Ločitev od lepih krajev tvoje mladosti, od staršev, sestra in bratov, grenko razočaranje ob vstopu v sivo tuje mesto, napeto pričakovanje morebitne rešitve,

pod črto - pod črto

ČNEGA ČLOVEKA« — ta je lahko označena zanj samega.

Salvador de Madariaga je živel pokončno v vseh ozirih: v suverenosti duha, ki jo poleg izobrazbe daje genialnost, v iskanju zemskih in večnih resnic, v boju s sovražniki svobode, v spoštovanju človeka, v ljubezni do vrednot, v življenju po spoznanjih, v zvestobi do načel.

Svoje misli je podajal v skladu s strastjo za urejenost in ravnovesje v svetu in v človeku, pa še s finim humorjem, aforizmi in paradoksi, temperamento in prodorno, analitično in jasno. Brati njegova dela se pravi potovati v svet izvirne inteligence, doživetega humanizma in očarljivih raziskovanj.

Da je bil tak človek do dna demokrat, je nesmiselno sploh pripomniti. Zato je po vrsti odklonil frankizem, fašizem, nacizem in komunizem, ki jim je brez težav našel skupni imenovalc v preziranju svobode.

Svoj odnos do diktature v domači deželi je zapečatil z gesto, ki je en sam program: potem ko je bil za časa republike minister, veleposlanik v Washingtonu in Parizu ter zastopnik Španije pri Zvezi narodov, se je po Francovem udaru izselil in si prisegel, da se ne vrne, dokler bosta živa Caudillo in njegov režim. Tega se je držal s premočrtnostjo izbranih značajev, brez ozira na ceno, ki jo predstavlja oddaljenost od domovine.

Ko se je vrnil, je vse presenetil z izjavo: »Francu od vsega njegovega početja najbolj očitam to, da je Špance spravil v stanje, v katerem se zdi življenje v diktaturi že nekaj čisto normalnega.«

Salvador de Madariaga je simbolično sovražil Pirejene. Želel si je, da bi se Španija odprla vsem tokovom svobodne Evrope. To je bila morda najvišja oblika njegove ljubezni do domovine, ki je seveda ni zamenjal z režimom in ki mu je predstavljala veliko dobroto tostranstva.

Velik človek je odšel od nas in veliko nam je zapustil za razmišljanje in bogatitev.

S. M.

DVE MILIJARDI VZROKOV

Ob letu otroka 1979

»Dve milijardi je vzrokov, in med temi jih je večina mlajših od deset let.«

Tako odgovarja Henry Labouisse, ravnatelj ustanove Združenih narodov za pomoč otrokom UNICEF, ko ga sprašujejo, zakaj je bilo razglašeno mednarodno leto otroka 1979. In pojasnjuje:

»V mnogih predelih sveta nimajo otroci niti najosnovnejših pogojev za normalno otroštvo, za zdravo rast, za izobraževanje. Celotno države, ki živijo v razkošju, imajo še vedno svoje si-

romake in izgublence - izkoriščane, zanemarjene, siromašne in lačne otroke.«

Kako si ravnatelj UNICEF zamišlja mednarodno leto otroka?

»To naj bi bilo leto pozornosti, skrbi in slavnosti. Pozornost, da zagotovimo osnovne usluge, brez katerih otroci ne morejo postati zdravi in srečni odrasli ljudje; skrb za emocionalno gotovost, intelektualne spodbude in duševni razvoj, brez česar noben otrok ne more prispevati k nastajanju dobre družine, dobre skupnosti in družbe; in slavnosti zaradi ustvarjalnega duha mladih, ki lahko veliko storijo, da bo njihov svet napreden, miren in srečen.«

Ravnatelj Labouisse poziva svetovno javnost, naj sodeluje pri pobudah od najvišje ravni do najskromnejše, pa izvedljive pomoči vsaj enemu nesrečnemu in osamljenemu otroku.

Storiti kaj v svoji bližini: tu je dovolj dela za nas vse. Morda bi kazalo, da bi slovenske organizacije v zamejstvu v tem letu razmislile, katerim področjem našega otroškega sveta še ni bilo posvečenih dovolj skrbi in pozornosti. Sploh pa bi bilo vredno pregledati strukture, operativnost in cilje naših organizacij tudi v tej luči. Lahko se pokaže, da smo na kaj pozabili.

Cilj je važen in plemenit. Mimogrede se lahko še sami oplemenitimo ob njem, tega pa ni nikoli preveč.

vrnitev in tvoja samotna nočna pot po trdi in mrzli cesti od Trbiža skozi Žabnice pod Višarjami v Ukve-ah, vse preveč dogodkov-udarcev na tvoje srce! Ti ubogo dete! Vendar pa si lahko srečna, če si znala vse te hude udarce močno in junaško prenesti, če si znala vso to bridkost svojih mladih dni darovati Bogu. Mogoče si to znala in ko si hodila tisto čudno noč pod Sv. Višarjami in si morda vsaj z dušo molila k višarski Materi božji, je bilo morda v tvoji duši tako čudno sladko in mirno. Mogoče si občutila blagoslov tolažbe sredi bridkih ur. In ko ti je zginila izpred oči bela Marijina cerkvena, si lahko dolgo časa gledala veliki križ ... In v tem simbolu božjega in našega trpljenja, a tudi našega vstajenja si mogoče dobila nove tolažbe in novih moči za čudno pot, ki se je v temi in megli izgubljala pred teboj.

»V Renčah pri Arčonih. Velike počitnice 1935«

A zakaj vse to? Sumljivo se mi zdi, da sta ti v Trstu oni gospod in gospa odpovedala službo, češ da sta dobila že drugo. Meni se zdi, da tukaj ozadje ni čisto. Le zakaj se je vse tako zakusalo?! Božji nameni in vidiki pač niso naši.

Jokovo pismo je bilo v svoji zunanji obliki nekako humoristično, a globlje v svojem jedru je skrivalo resno tragiko. In do zadnjih prizorov te tragedije nismo še prišli. T.-in odhod, njena nepričakovana in skrivna vrnitev, V.-vi čudni nedeljski nastopi, vaško razporeženje in mnenje je pripravilo Joka do koraka, ki bo za potek tragedije najbrž odločilen.

DUHOVNE VAJE

4. decembra 1935

Poglobitev! Brez števila je bitij, ki nas obkrožajo, in vendar kako malo poznamo njih globine, njih pomen, njih visokost, njih lepoto! O, nikar se ne zadovoljuj samo z zunanjim prikazovanjem stvari in idej, ampak spusti se v njih globine. Spusti se v globino besedice Bog, Stvarnik vsega, Brezkončni, Večni ... In že samo tvoje življenje — koliko skrivnosti skriva, koliko globin! Življenje, smrt in večnost razumnega bitja-človeka! Koliko globin se potem skriva v liturgičnem letu sv. Cerkve ... Odpri oči, potopi se v globine neznanskega življenja, ki te obdaja. Tvoj Stvarnik ti je dal luč razuma, da lahko spoznaš Njega samega in vse druge stvari, ki jih je ustvaril in jih vsak hip ohranja v mogočnem soglasju čudovitega korala ...

5. decembra 1935

In vendar vse kaže, da je le duhovniški poklic moj pravi poklic. Upam, da se ne varam. Čedalje bolj sem prepričan, da me v duhovniškem stanu čaka vse več ljubezni, vse več sladkosti, vse več silnega in čistega veselja kot pa npr. v zakonskem življenju. In tudi trpljenja se ne bojim. O, da bi dobil tudi v trpljenju sladkost in uteho! O, morda je sladkost, ki prihaja iz trpljenja in iz samožrtvovanja, najlepša in najgloblja in najvrednejša človeka.

BOŽIČNA VIGILIJA

24. decembra 1935

V tem najslajšem večeru leta, ko so poti tako lepe, ravne in bele, ko se zdi, da nam vsaka stvar podaja roko, ko je človek bliže človeku, ko zvonovi pojo milo pesem, sem na ukvanski planini v koči, ki mi je bila v zadnjem poletju tako lepa in draga. V duhu gledam in si predstavljam sledečo sliko. Po vsej planini je tiho in temno. Po kočah ni luči: ljudje so vsi v vasi. To tišino moti le rahlo naletavanje snega. Le v eni koči — v najlepši in največji — je medla luč. V koči je vse lepo urejeno. Na nizkem ognjišču plapolata ogenj in meče begajoče in izzivajoče sence po prostoru. Na nizkem stolu prav blizu ognja sedi T., planinska zakleta kraljična, ki je v tej zimski noči še posebno lepa. Iz dalje nocej prislušujem tvoji žalostni pesmi, ki mi sega do srca. Mogoče si naslonila roke na kolena in se z vlažnimi očmi zagledala v ogenj, ki ti razsvetljuje obraz, tako spremenjen od jakanja in trpljenja zadnjih dni. Mogoče si zagrebla obraz v svoje mlade dlani in jočeš od bridkosti, ki je usekala v tvoje mlade dni. Noč zunanaj, tiha in bela, s padajočim snegom uspava planino v zimski sen. Vse se iz hipa v hip pogreza v čedalje globljo tišino. Zdi se, da je vsa planina začarana in da leži nad njo nevidna mora. Sredi te tišine je tvoja koča. V nji skriv-

nostno prasketa majhen ogenj. Moti ga le tvoje pretrgano in sunkovito ihtenje.

T. , ti ubogi otrok! Nocoj, veš, bi hotel biti v tvoji koči na planini, sedeti ob nizkem ognjišču in bratsko deliti s teboj tvojo bridkost.

1. januarja 1936

V teh težkih dneh, ko je šla mimo naših domov neprijazna tuja roka, sem imel čudovito lepe in tolažilne sanje. Bili smo zbrani v neki sobi in dosti nas je bilo. Iz naših oči, zlasti otroških, je žarel čudovito lep in vesel sij. Tako domače toplo in prijetno nam je bilo v srcu. Čutili smo se združene v eno samo zdravo življenje brez laži in hinavščine in zdelo se nam je, da hodimo po široki lepi cesti nasproti slavi, moči in rasti. Potem nam je zavrela iz src sladka pesem. Vse se nam je zdelo čisto naravno in umljivo in nihče se ni vprašal: »Kaj so sivi dnevi žalosti že za nami?« Zdelo se nam je, da smo to uro že davno zatrdno pričakovali po vsej božji in človeški pravici in da smo jo zdaj sprejeli z velikim veseljem, že pripravljene nanjo. In jaz sem stopil pred te drage obraze in jih pozdravil in nagovoril s toplo besedo, kakor mi je privrela iz srca. Potem so zapeli otroci in zazdelo se nam je, da nas je zagrnil silen val zelene in pisane pomladi. In otroci so peli naprej. Potem so se nekateri vzdignili in nam v zvonki besedi ponavljali pesmi naših pevcev. Nova toplota in novo veselje nam je planilo v duše, nova zavest in moč za lepo sončno pot. Potem smo se še tesneje združili in dvignili naša srca k Bogu. Čez nas se je razlila skrivnostna luč, ki nas je preplavljala s sladkostjo. Otroški glasovi so postali še lepši, pesem je prihajala iz še globljega dna, ob koncu smo pokleknili in molili ... Ko pa je bilo najlepše, ko so nam duše pile najčistejše veselje, sem se zbudil: vse se je končalo.

O sanje, kako lepe ste bile! Kdaj se zopet povrnete? Kdaj vas bom spet sanjal? Kdaj vas bom sanjal ob belem dnevu, prosto in mirno, brez temnih nočnih strahov ...

13. januarja 1936

O prepadi moje duše, kako ste grenki, kadar vrvrate, kakor da bi mi jo napajali s pelinom.

Še vedno čutim silni kontrast dveh svetov: temnega in svetlega. Tako tesno mi je pri srcu, ko začutim, kako je zopet temno drevo zarilo svoje črne veje med veje svetlega drevesa in ga neusmiljeno kodra in krivenči.

Zadnje čase je postalo v meni nekam živahno. Za duhovno življenje čutim vedno večje veselje. To je sladkost, s katero se trudim do večje in globlje ter osvobajajoče zbranosti v Bogu. Vedno večje veselje čutim do dela in do izgorovanja tako za moj lastni dušni kakor za socialni blagor bratov. Pa so spet ure, ki me mrzle in temne pripeljejo na rob prepada. Ob takih tre-

»Bogoslovci med velikimi počitnicami v Grojni in Pevmi, 1936.«

nutkih skoro z grozo čutim svojo krhkost in šibkost. Ti boji me skrbijo sami na sebi in z oziranjem na bodočnost in na moje socialno udejstvovanje. A četudi me zbegajo in nekako potarejo, se hočem še globlje in s še večjim zaupanjem predati vsega božji pomoči. Bog me je ustvaril, mi dal tako in tako telo, dušo z dobrimi in slabimi nagnjenji, Njemu se bom priporočil in predal.

MOJE JASLICE LETA 1935

Moje letošnje jaslince so bile izredno lepe in zanimive. Z Dušanom in Zorkom smo se spravili na podstrežje in začeli stikati po vseh kotih za kosi lesa. Otvorjeni z lesom smo šli v vežo, kjer smo začeli meriti in zbijati, dokler nismo spravili skupaj nekakšen kurnik. To okostje betlehemske štalce smo potem ponesli v prvo nadstropje in ga postavili med okni predsobe. S tem prostorom nisem bil zadovoljen, a ker kuharici nisem hotel preveč oporekati, sem sklenil molčati in vse lepo potrpeti. No, mogoče se je betlehemsko dete z dopadenjem ozrlo na mojo žrtev, ker se je kuharica premislila. Sama mi je rekla, da jaslince lahko postavim v veliki sosednji sobi, če se mi zdi bolj primerno. Takoj smo prenesli ogrodje v sosednjo sobo. Tu je štalca polagoma dobivala svojo obliko. Hoteli smo napraviti skalnato duplino. V ta namen smo uporabili navadne pole sivega papirja, ga nekoliko namečkali in ga s pritiskači pritrdili na leseno ogrodje. Duplina je počasi rasla. Na podstrežju — tam zmerom ležijo zanimive reči — smo dobili velik kos lepenke. Ta nam je služila za notranjo oblogo strehe. Vrh lepenke pa smo postavili nekaj lepih žitnih klasov, kar je zelo lepo učinkovalo. Papirnatega skalovja dupline nismo nič barvali, pač pa smo njegove razpoke nekoliko napolnili z mahom. Tako smo povečali plastičnost dupline. V takih primerih človek rad kaj pogreši, zato je kritika dobrodošla. Tako se je zgodilo tudi meni. Štalca je bila dokončana.

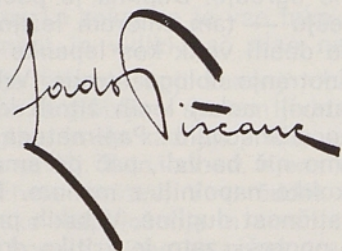
Pa je prišel Lojze in mi rekel, da je previsoka. Res je zgedala kot obmejna stražnica. Vdal sem se in štalco smo znižali. Izkazalo se je, da je imel Lojze prav: štalca je zdaj imela vse lepšo in srčkanejšo obliko.

Štalca je bila nared. Zorko in Dušan sta mi z veliko vnemo in iznajdljivostjo zbila jasli. Manjkalo je še Dete. Iskal sem ga bil že po Gorici, a ga nisem dobil. Pisal sem neki tvrdki v Bologno, pa sem le malo upal, da mi ga pravočasno pošljejo. In res, nisem se varal. Kljub temu se nam je posrečilo, da je na določen dan ležalo v jaslih lepo Dete. Do tega pa smo prišli takole. V pritličju pod stopnicami so že dalj časa shranjeni kameniti angelčki, ki so ostali več ali manj nepoškodovani od vojnega rušenja. Pred vojsko so bili namreč v cerkvi po raznih oltarjih. Bila je že noč, ko sva s kuharico izbirala pod stopnicami angelčka, ki bi bil za Dete najprimernejši. In res sva ga dobila.

Drug dan sem med svojim delom prišel na dvorišče. Tam sem dobil Lucijo in Maričko, ki sta vsi zasopli ribali in umivali ubogega angelčka in si zaman prizadevali, da bi postal bolj bel kakor je bil. Pa smo si znali tudi tukaj pomagati. Ne vem, kdo se je zmisлил — menda g. Ana —: angelčka smo sklenili poslati slikarju g. Emilu, da bi ga malo poslikal in pobarval. Tako smo angelčka spravili v vrečo in hajdi z njim k slikarju. Potem so mi pravili, da je zgedalo, ko da bi šli s semnja, ko so ga nesli. Nazaj pa so ga prinesli bolj spodobno in svečano. Prinesli so ga v jerbasu in angelček, ki je postal Dete, je bil pokrit z belim prtom. Kip ni bil nič več podoben prejšnjemu sivemu angelčku, pač pa lepemu in srčkanemu dojenčku. Velik je bil približno pol metra, rokice je držal sklenjene kot pri molitvi in na obrazu mu je igral lep smehljaj. Ves izraz mu je bil lep in razgiban. Dvomim, da bi bil dobil kje lepše Dete.

V štalco smo tudi napeljali električno luč in žarnico smo ovili z rdečim papirjem. V njeni luči je Detece postalo še lepše in slajše. Pred jaslicami pa je visela oljnata lučca. Za to smo uporabili neko majhno, staro, a lepo kadilnico, ki smo jo privlekli iz podstrešja, kjer ležijo v prahu in pozabi take zanimive reči.

Štalca mi bo ostala vedno v lepem spominu. Večkrat mislim nanjo z ljubeznijo in ob tem postanem vedno zelo vesel.

(se nadaljuje)

IRENA ŽERJAL

Čas brez Boga in brez srca

»O moreča podoba
mehaničnega sveta
z ustnico sem se dotikal zemlje...«

(Tadeuszu Różewiczu za neprekosljive verze)

I.

Bilo mi je šestnajst let ...
našel sem oči, ki so me ljubile
našel sem roke, ki so me vodile
skozi svetlobe
morja neba in travnike ...
Našel sem jo in šla sva preko kibernetских polj
v obzorje sonca davnih dob
šla sva v meteorje svoje krvi
preko svetosti duše in Boga.

Srečna v daljnem početku
cvet,
šipek v rujevi gmajni.
Ljubiti v divji obali ...

II.

Dolge sanje dobrih in zlih ljudi.
Mornarsko sonce na obzorju
temna voda na zapadu,
črna lisa v duši.
Na tleh je ležala
bridko je jokala
Mične ideje nesmisla.
Rekla je mati, da je jokala,
ko je odhajala v raj.

III.

Bes izginja iz srca
zadnji dih se dviga s trga
V kakšni palači so ji zamrzili svet
kateri prsti so ji zgomazeli v dušo
katera pošast je sklenila ris
krog njenega plaščka!

Nikoli ne bo moja žena
nikoli ne pozabim
v katerem svetu
je zasovražila svet.

Zbadljiva dama - artičoka

Zbadljiva — ali samo na zunaj. Lahko bi je ne bilo. Lahko bi ne obstajala, ta sladkogrenka dama: artičoka. Tako pa se nam že ob sami besedi predstavi v vseh mogočih oblekah in dišavah: artičoka tako, artičoka drugače, artičoka na vse načine. A smo kdaj videli v tej naši pomladanski poslastici cvet, pravi cvet, tisti, ki ga lahko postavimo v vazo, da nam v veži ali dnevni sobi vošči dobro jutro ali lahko noč? Odpira se na meter visoki nogi, velikan, z usnjeno zasnovanimi venčnimi listi in šivanko na koncu, v sredi pa rožnovijoličasti, v velik okrogel čopič razširjeni puh, in tam od ovratnika dol pa pepelnazeleni mojstrsko izrezljani listi. Cvet velikan v vazi velikanki: dobro jutro!

Toda kaj, ko ga pospravimo, preden mu damo možnost, da se razcvete! To, nad čemer se pri mizi naslanjamo, je torej rožni popek artičoke, tiste, ki je zelenela, ko še ni bilo ne mest, ne cest, letal, ne ladij, ne mostov: ko še ni bilo človeka. O, kakšna tišina je morala tedaj obdajati artičoko in samo šelestenje trav in vetra je šlo skozi kratko pristrizeno grivico nje, ki je bila še vsa divja, vsa drugačna od daljne potomke dvajsetega stoletja. Blažena, zavidanja vredna artičoka, videla je to, česar od nas ni videl nihče in ne bo nikoli.

SLADKA ARTIČOKA

»Nežnosrčna artičoka si je nadela vojaško suk-njo, vzravnana, postavila si je kupolo in ostala nepremočljiva v svojih luskah, ob njej pa je pod zemljo dremal brkati rožnati koren, vinograd je posušil vitice od vina, zelje si je pomerjalo oblačila in majaron je odlišavil svet, a sredi vrta, oblečena v vojščaka — sladka artičoka! Temnosvetlikajoča se granata, in ponosna. In nekega dne korakala je sem in tja po trgu v košaricah iz ločka: izpolnil se ji je bil sen, da bi enkrat bila vojak! Toda navsem lepem je pristopila Marija, izbrala artičoko ... nakar smo snemali za listom list in použili blago tkivo zelenega srca.« Tak konec doživi artičoka, ki je hotela biti vojak v ljubki, šaljivi odi, pesmi, ki je bila napisana njej na čast. Kdo jo je napisal? Nihče drug kot čilski pesnik Rihard Naftali Reyes! Kdo ga pa pozna? Prav vsi, če se spomnimo, da je to pravo ime Pabla Nerude, enega največjih pesnikov našega časa, ki je prevedel v poezijo vso človekovo bivanje in nehanje, od atoma do artičoke. Da, ker k našemu bivanju spada tudi ona, z nič kaj lepim

botaničnim vzdevkom »cynara cardunculus«, iz družine, ki smo jo poimenovali »compositae«, in spada med one srečne sončne rastline, ki rasto na Madeiri in Kanarskih otokih, v Argentini in povsod v Sredozemlju, in ne nazadnje pod »Snegovi Edena«, saj avtor knjige nekega poletnega večera začuti ves čar juga in je naenkrat bogatejši, ker je postal dostopen tudi za artičokin cvet: pisatelj Alojz Rebula je torej dodelil tudi artičoki kotiček v naši književnosti. Za srce artičoke pa smo itak vsi od kraja dostopni, brez izjeme. »Kako bi se mi prileglo ...« zavzdihnemo včasih in že damo svoji želji obliko slaščice, soka, sadu, artičoke. Želje pa nismo izrazili mi: izrazilo jo je naše telo, ki potrebuje nečesa in tisti nekaj je prav tam noter: v predmetu, ki si ga želimo. Čim večja je potreba, tem močnejša je želja. Če si torej zaželimo artičoko, potrebujemo nečesa, kar proizvaja ta sladkogrenka dama, teh snovi pa ni ne konca ne kraja in ena je dragocenejša od druge in jih vsaka botanična enciklopedija prinaša tiskano na veliko in na debelo.

Je pa tudi artičoka take vrste, da zna zaigrati na vse naše čute; le postavimo v vrsto steklenico z aromatiziranim oljem, z odišavljenim kisom, vazo s suhimi gobami, v žganje stlačeno ruto in drnjule, harlekinske marmelade in dodajmo zbirki široko steklenico olja, s pokonci postavljeno artičoko, z vsem stebлом in listi! Pa ne vihajmo nosu ob grenkastem okusu, ki ga sprošča. Kar je zunaj, je lepo, kar je noter, pa dobro, in moramo prav poudariti? Je tudi zdravilno, zakaj junakinja, ki smo jo postavili pod steklo, ima vso sladkost v glavi, telo ji je pa grenko, tako zelo grenko, da nam zaveže usta in odvzame dih, pa je prav njeno telo največja pridobitev fitoterapije, vendar nikakor ne odkritje našega časa, kot bi hoteli nekateri, ki so se šele včeraj zavedli, da jim marsikatero zdravilo raste pred hišnim pragom. Davno pred nami so jo uporabljali Egipčani, ki da so bili prvi, ki so gojili to plemeniteno potomko neke vrste osata in sorodnico marjetice, in ker si človek pogosto zaželi prav to, kar ima njegov sosed, so jo kaj kmalu udomačili tudi Arabci, ki so jo imenovali »Charciof«, in ni treba biti filolog, da v tem uganemo našo artičoko ali italijanski »carciofo«, pa še španski »alcachofa«. V Evropo so jo prinesli prav oni, divji Arabci: artičoke in številke! Francija in Anglija pa sta jo lahko poskusili šele stoletje pozneje, to je okrog leta 1500.

To trajnico srečujemo zdaj v Laciju, Toskani in Campaniji, če potujemo po Italiji, v Jugoslaviji pa nas bo spremljala po Hrvaškem Primorju in v Dalmaciji, vendar so Španci, Portugalci in prebivalci Severne Afrike prav tako zelo navezani nanjo in so njeni nasadi podobni nekakšnemu posebnemu živalskemu vrtu. Kaj ni Daudetov junak Tartarin iz Tarascone prebil groze polno noč in čakal na leva v nasadu artičok, prepričan, da je v srcu Afrike? Tako pošastne so bile sence, ki so jih risale okoli sebe te miroljubne rastline.

METER VISOKO IN ČEZ ...

Seveda! Če ji damo najnujnejše, če zimska temperatura ne zleze pod 10° C, potem zraste artičoka tudi meter visoko in čez, zmore pa kar do deset cvetov. Odkar sem jo videla rasti, cveteti, sem zaljubljena vanjo in ker mi v nobeni semenarni ni bilo dano priti do nje, bom dala v časopis sledeči oglas: »Kupim artičoko s korenino ali njen poganjek.« Tako. Potem jo pa postavim na častno mesto, da bo vesel gospod Méssegué, ki nam v zboru z drugimi fitoterapisti priporoča: »Uživajte artičoke, pijte čaj iz njenih stebel in listov, kopajte se v njem, da se znebite strupov in holesterola, pa še artritisa in da se vam jetra razcveto in boste kot novorojeno dete! Prav, vzklidem: zdaj je pa že vse od kraja zdravilno! Vse, kar zajemamo iz zakladnice narave, če je in kjer je še pristna! Gledam vrt, vinograd, travnik, vse te naše nepoznane znance: vse je tam zbrano, vsaka zel je svet zase, vsaka nosi v sebi življenje, lahko pa prinaša tudi smrt. Užij preobjedo in umreš; užij strupeno gobo, pa boš videl! Uživaj zdravilna zelišča, pa boš živel. Ne večno, vendar prav gotovo bolje. Morda najneznanjša rastlinica ob cestnem jarku skriva orožje proti kakšni bolezni, in mi ne vemo. Rastlinica, izpregovori, če je res, da se znaš izražati z nadzvoki, ki jih naše človeško uho ne more zaznati! Morda pa je kje med nami svetec, jasnovidec, ki bi znal ujeti tvoje sporočilo in ga prevesti v človeško govorico! Morda bi po tej poti dokončno doumeli dozirati in izbirati snovi za naše telo in bi v teku nekaj rodov človeštvo ne poznalo več bolezni: rod lepih, zdravih in srečnih ljudi, ki bi bil tako moder, da ne bi več rušil do milijoninke izračunanega ravnovesja, ki je podlaga veselja, v katerem živiš, rastlinica! Samo tako bo naša zemlja še naprej naš lep dom, kjer bomo lahko jedli artičoke: polnjene z vsemi dobrotami, ki nam jih daje. In če jih polnimo z mesom in pršutom, z graham, gobami in meto, s šparglji, peteršiljem, kruhom, z vsem, kar zmoreta naša domišljija in okus, zakaj bi je ne enkrat postavili na krožnik samo nje, mehke kuhane sredine z lepo razširjenimi listi, iz katerih bi kukali grebenčki trde smetane, z odlomljenim špargljevim vrhom v sredi, vse naokrog po krožniku pa venčki črnih oljk in špargljev in kupčki v artičokini vodi kuhanega in opranega riža, ki bo kljub kratki žehti ostal lepo zelen! Tako bo izpregovorila tudi artičoka. Kaj bo le rekla? »Poglej me in pojej me!« Najbrž ji ne bo treba reči dvakrat.

MAJDA KOŠUTA

Dileme mladega človeka

Živeti, biti mlad. Pojma, ki se prelivata in zlivata v eno samo celoto. Ne morem si misliti enega brez drugega, manjkal bi mi del duše.

Lepo je živeti, se usklajati s harmonijo vetra, dihati s travo in brstečimi krošnjami, posedati s soncem na zidkih, mu pripovedovati svoje misli, mu zaupati svoje solze, da jih posuši, mu odkrivati svojo dušo, kot je ne moreš nobenemu smrtniku, vse dokler nisi pijan svetlobe.

Lepo je biti mlad, kljub solzam in razočaranjem, da svet ni tak, kot si ga je duša zamislila. Saj tudi ta pelin daje tvojemu življenju poseben, svojski okus. In sprejmeš ga in se boriš proti njemu z isto silo, kot se predajaš pesmi vetra.

Zavidajo nam, našemu neprisiljenemu smehu, svetlim, kristalnim idealom, deroči reki čustev, ki je ni še zagozdil videz. Ljubim ali sovražim, med tema bregovoma ni mostu kompromisarstva.

Teško je bili mlad. Življenje se pred tabo nesramno razgalja, odkriva gnusne tvorbe, ki ti obračajo želodec, postavlja ti svoje neizbežne zahteve. Nisi več otrok. Refren, ki te že leta graja, bodri, vzpodbuja, se je v tebi slednjič le udejanil.

Človek si, ki ga je mladost omamila, toda tudi človek, ki se mora vključiti v kolesje sveta. Nena-pisani zakoni so že v naprej določili vsak tvoj korak, toda nihče nima časa ali ti jih noče do potankosti razložiti. Nihče ti ne pove, da bi moral pred mogočnejšim ukriviti hrbet, se prikloniti do tal, tudi če veš, da smo vsi ljudje vredni enakega spoštovanja, tudi če je tisti že pljuval nate krivice. Ne smeš se upreti. Ob napakah se boš že naučil. Niso dobri ti zakoni sebičnosti, toda če ne boš spolnjeval njihovega duha in črke, te bodo bičali s prezirom in posmehom. Samo če ga mažejo s tem oljem, gre zarjavelo kolesje naprej.

Ti pa slutiš, da je nekje pravičnost z veliko začetnico. Globoko iz tebe je zrasla zavest, da je nekje Dobrota. Uklenili so jo v jeklene okove, Sebičnost je zazidala okna in vrata njene ječe, da ne moreš do nje, toda ti veš, da je, in to je že veliko. Za trenutek si morda sam. Izgubljen tavaš v tem norem svetu in sam si nor sredi dni, ki neizkoriščeni bežijo v preteklost, iz katere ni povratka. Za trenutek bi se predal toku večine in splaval z drugimi po strugi lagodnosti. Tako lahko je, tako preprosto, tako boleče zavreči zavest o sebi in postati eden izmed tolikih. Toda mlad si, enkrat, tvojo notranjost

dalje na 13. strani ■

Naprednost je etična kategorija

(Nagovor, ki ga je imel avtor v počastitev dneva republike na teološki fakulteti v Ljubljani dne 27. novembra 1978)

Dr. J. Janžekovič mi je pred leti v nekem pismu napisal nekako takole: — Francozi tarnajo, da je bila republika najboljša za časa monarhije — in komunisti pravijo, da je bil socializem najboljši pred revolucijo. Naredimo, da bo republika najboljša v republiki, in da bo socializem najboljši v socializmu!

Pravzaprav res — naredimo, kar se le da narediti, da bi obe kategoriji tudi pri nas pridobili na polnosti in avtentičnosti!

Resen človek praznikov ne uporablja za to, da bi zapravil zdravje in razsodnost ter sindikalni denar, ampak da si vsaj takrat vzame čas in globlje premisli stvar, ki jo praznik označuje.

Vzemimo si tudi mi malo časa, zberimo misli za to, kar se je rodilo med tistimi čudovitimi bosanskimi hišicami, v padanju takrat še čiste vode, v razsvetlavi majhne partizanske elektrarne. Premislimo tisto vznemirljivo stvar, ki jo v krvavem letu '43 kleše Đamonja, riše Jakac, zapisuje Kocbek ...

Za začetek majhna primerjava. Hitlerjeva nemška republika je bila zanesljivo tisočkrat manj republika kot Združeno kraljestvo Vel. Britanije. Ali: današnja kraljevina Španija je prav tako tisočkrat bolj republika, kot republika Čile. Že samo ti vzporednici sta zadosti, da nam pojem republike postane bistveno zahtevnejši in vrednejši filozofske obravnave, kot se dozdeva s svoje vsakdanje propagandne transparentnosti. Vsaj eno lahko takoj rečemo: formalna ureditev nam ne pove ničesar. Kralj ali predsednik ... zgornji dom ali politbiro — to so rešitve za križanke, liki za pobarvanko; o tem, kdaj je neka civilna ureditev — republika, ne povedo ničesar.

Nič ne pomaga, pojem bomo morali razčleniti in mu poiskati razpoznavna znamenja. Latinska beseda *res publica* pomeni — javna stvar. Za razliko od imperialnega *res privata* —; za razliko od oblastniške zasebnosti, mora torej biti republika odločno in popolnoma javna zadeva! Toda, ali smo se res zbrali tule zato, da bi si povedali to preprosto latinščino? Tudi če prevoda ne bi spravili skupaj, bi bil dovolj pogled v Verbinčev slovar. Težava mora biti drugače. Težava je v slovenščini. Bojim se, da danes skoraj nihče več ne razume besede — javen —.

Nerazumljenost je skoraj redna usoda besed, ki tako visoko frekventirajo, kot naša — javnost, kot vseh tistih petsto njenih tovarišic, ki sestavljajo *thesaurus* povprečnega političnega govornika. Do redke besede smo radovedni in nas vznemiri, da ji iščemo pomen. Do svinčenk časopisnega in televizijskega mitraljiranja pa smo ravno-

dušni in domače uspavani in jih sprejemamo vase kot C-vitamin, ki ga ni težko izločiti ...

Vsaj tej besedi pa delamo hudo krivico. To je namreč ena najbolj alternativnih besed človeške zgodovine. V živo blato zasebnosti se že tisoče let pogrezamo — veje javnosti se oprijemljemo, da bi se rešili na trdna tla.

Kaj pomeni, da je neka stvar javna? Tu ne moremo nič prevajati. Zdaj moramo poiskati in videti! Predvsem, javno ni isto kot objavljeno. Zasebnost se objavlja do onemoglosti. Objava je sploh najmočnejši alibi za zasebnost. Javnost ni istovetna z razglašenostjo. Če vsi prebivalci planeta poslušajo in ponavljajo neko zasebniško spletko, nima to ničesar s pojmom javnega. Sploh je javno mnogo bolj diskretno, naravnano na scbno slišenost, kot bi si človek mislil. Javnost je namreč tisto, kar je Marx imenoval »prozornost« medčloveških odnosov. Je to, kar je Kristus zoperstavljal farizejskim maniram. Farizej moli razglašenc, ne javno. Njegove besede: »Vaš govor pa bodi: Da, da; ne, ne; kar je več kot to, je od hudega (Mt 5, 37)« so popolnoma istovetne z Marxovo zahtevo po prozornosti. Javna je neka stvar samo takrat, ko je hkrati v najvišji meri intimna! Ko v srcu nima podtaknjena. Javno je molil cestinar, ker je molil intimno! Javna je stvar, ko je čista od vsakega zasebniškega odmika, rezerve; ko je čisti »DA« ali čisti »NE«. Kriterij javnega torej ni razglašeno, ampak — intimno. Če je pa tako, potem je intimno tudi kriterij republike, saj je republika samo praksa javnega.

Intimno kot najgloblji kriterij republike seveda razveljavlja vsa zunanja razlikovanja med ljudmi, ki republiko grade — in onimi, ki jo podirajo. Recimo: zahtevati v razpisu delovnih nalog nekakšno spričevalo moralno-politične neoporečnosti, ni samo sabotiranje ustave SFRJ, ki občanov ne razvršča, kakor jih je Metternichova Avstrija, v p.v. in »neoporečne«, ampak je predvsem huda nerazsodnost, saj predpostavlja, da neki družbeni sestav lahko pogleda v človekovo intimo in jo neugovornljivo diagnosticira. Vendar, tudi ta huda nerazsodnost ni tako huda, kot bi si mislil naiven poštenjak. Ta nerazsodnost je bistroumno vstajenje najbolj cinične zasebnosti v otroški občutljivosti socialistične rasti.

Takšno razumevanje republike tudi ne dovoljuje špekulacij in rezervacij z naprednostjo. Do sedaj še noben zgodovinski čas ni bil pravičen v nagrajevanju svojih prerokov in marljivih delavcev ter kaznovanju svojih lažnikov in podiralcev. Ali naj bo prav razdobje '45-'78 kozmična izjema? Šele prihodnji rodovi bodo kolikor toliko vedeli, kdo je bil v tem času zares napreden. Čisto do konca bo to vedela šele poslednja scdba! Lahko pa že vnaprej rečemo, da najbrž ni najbolj napreden tisti, ki naprednost odreka vsem, ki mislijo drugače, kakor on

sam. Naprednost je etična kategorija, ki je kot del človeške intime sicer nekaj najbolj javnega, a hkrati nekaj najbolj nedostopnega za ocene kakšnih samozvanih kadrovskih komisij.

Poiščimo zdaj odgovor na vprašanje, kdaj je mogoče preseči stanje zasebnitva v dinamiko republike? Kako je mogoče rešiti človeka tiste globoke bede, ki jo je enaindvajsetletni Marx tako genialno izrazil v stavku: »Tako išče nočni metulj, ko zaide vsesplošno sonce, leščerbo privatnega človeka.« Rešitev je na dlani. Upihni leščerbo in se naravnati po soncu. Toda to je lahko tistemu, ki je sonce že kdaj doživel in se ves čas zaveda revščine petroleja. Ko premišljam o Marxovem vsesplošnem soncu, ne morem mimo Župančičevih verzov:

*O, sonce je! Je, ker ga slutimo,
ker ga v globini duše čutimo!*

Da bi bila javnost utemeljena v intimi, mora ljudem zasvetiti to sonce, mora zavladati v njih ena, temeljna misel, iz katere poganjajo vse druge, aksiom bivanja. Republikanec je lahko samo tisti, ki je v svoji intimi monarhist; ki torej ni razdvojen, ampak je enoten. Ki prizna vlado enega. Vlado sonca. Kajti sonce je eno, ali pa ga sploh ni — petrolejk pa je toliko, kolikor je zasebnikov, ki jih prižigajo, da bi jim svetilo v njihov magazin. In vsaka leščerba bi rada bila sonce — in vsak zasebnik njegov pesnik, njegov Župančič. Človek pa lahko neha biti zasebnik le tako, da uvidi svoje meje, da prisluhne svojemu hrepenenju

*Če sonca ni, od kod to hrepenenje,
ki v srcih burno nam kipi in vre...*

in da podpiše »samoupravni sporazum« z resničnim Soncem, ki edino sveti in greje za vse, ne pa za kakšno zasebno gredo; ki vidi v intimo vsakogar in je tako edina priča javnosti, edina postava republiki.

Kako naj to izgleda v praksi?

Če smo nastavili svojo človeško polt soncu in upihnili privatne stenje, potem smo postali vsi skupaj otroci istega sonca, vsi enako ubogi otroci, ki nekaj pomenijo le, če se družijo v ljubezni, ki je bistvena gravitacija in sevanje sonca. Nihče med nami si ne more jemati kakšnih fevdalnih recidivov skrbniške ali vodstvene patrimonialnosti; nihče ne more biti vodilna ali oblastvena sila; vsakdo je lahko le sila v ljubezni in delu! Ker smo družbena, torej tudi politična bitja, se moramo za najsplošnejše skupne stvari, torej za stvari republike, združevati in organizirati, in sicer po političnih kriterijih. Po ožjih, posebnih kriterijih, se lahko združujemo le za ožje smotre, ki pa ne smejo krniti smotrov drugih ljudi. Kdor bi v politično združevanje vnašal nepolitične kriterije, kot so: spol, rasa, jezik, veroizpoved, filozofski nazor, telesne posebnosti ipd., bi spodnašal temelje republike, bi uganjal takšno ali drugačno segregacijo. Združevati se po političnih kriterijih, pomeni: združevati se glede na dolgoročne ali trenutne konkretne politične zamisli in programe. Recimo: združevati se za humanizacijo dela, za humanizacijo okolja, za višjo stopnjo socialne solidarnosti, za decentralizacijo oblasti in samoupravljanje, za več kulture, zdravstva, športa, za učinkovitejšo obrambo teh pridobitev itd. Pri takem združevanju, ki upošteva le kriterij smotra, torej politični kriterij, ki je zemeljski, laičen, odprt, seveda ni mesta za

kakšno apriorno in rezervirano vodstvenost ali »naprednost«. Politično asociiranje nikogar ne sprašuje, iz kakšnih intimnih pobud pristopa k programu, saj je to stvar njegove vesti.

Ali se približujemo temu idealu? Ali nam republika raste in zasebnitvo sahnje? Jasno nam postaja, da republika ni neko pridobljeno dejstvo, ampak stil političnega druženja, ki ga moramo kot Holandci svoje kopno, ne prestando jemati pogoltnemu in mrzlemu oceanu privatuma. Veliko znakov, posebno v zadnjem letu, kaže, da se micelij republike razrašča in krepi, čeprav kakšen divji gobar z okorno hojo še tu in tam zalomasti v občutljivost nitk.

Zelo spodbudna je izjava Mitje Ribičiča, da ... »religija, če je osvobodjena verske nestrpnosti, monopola in vsiljevanja, ter cerkev, ki je osvobodjena klerikalizma, lahko predstavlja tudi faktor napredka v graditvi socialistične družbe«.

Mislím, da moramo biti toliko prijazni do te lepe misli, da bomo kompliment, ki najbrž ni kakšna taktika, vrnili; recimo: ... da marksizem, če je osvobojen ideološke nestrpnosti, monopola in vsiljevanja v šoli in javnih občilih — ter partija, ki je osvobodjena sektaštva in nepolitičnih kriterijev, lahko predstavlja tudi faktor napredka v graditvi socialistične družbe...

Ali so vrednote republike tudi vrednote kristjana? Vsekakor. Tisto Marxovo vsesplošno sonce je kristjanu Jezus Kristus. Ker priznava kristjan samo enega kralja — in je ta z drugega sveta, je na zemlji, če je res kristjan, nujno republikanec. Ker priznava enega samega lastnika vseh ustvarjenih stvari in bitij — Boga — je na zemlji, če je zares kristjan, nujno komunist. Ker priznava eno samo centralno in absolutno oblast, ki je pri Bogu, je na zemlji, če je res kristjan, nujno samoupravljalec.

Slovenski kristjan je dokazal svojo politično polnoletnost v l. 1941 in z veseljem poslušal napovedi, da se bo Socialistična zveza vrnila k svojim izvirom, k enakopravnemu partnerstvu. Toda čeprav so šli slovenski kristjani množično v partizane; čeprav je bila praktično vsa koroška in štajerska duhovščina izseljena ali pregnana, primorska pa udeležena v uporu; čeprav je gestapo v Kotljah z glavo navzdol križal vodjo Katoliške akcije, Rožanovega Anza, ker je bila njegova hiša partizanska hiša in ker je nacizem smrtno sovražil katolištvo, si kristjani ne smemo domišljati, da lahko imamo v politični družbi kakšno vodilno vlogo. V politiki smo pripravljeni, da se enakopravno laično združujemo z vsakomer, neglede na konfesionalne in nazorske razlike, samo da je to druženje usmerjeno v konfesionalne in nazorske razlike, samo da je to druženje usmerjeno v višjega, bolj celostnega človeka. Prav tako pa odklanjamo vsako reakcionarno potiskanje vere in cerkve v območje privatnega, saj vemo, da je vera hkrati nadnaravni in družbeni pojav. Privatizirana religija je bila religija Konstantina, konkvistorjev, inkvizitorjev, Habsburgov, črnorokcev, kakšnih do umora podivjanih ameriških sekt... Privatno religijo najodločneje odklanjamo, saj jo predlaga vedno tisti, ki bi rad privatiziral svojo proti-religijo. Zato zahtevamo tisto, kar nam po vsej pravici gre:

dalje na naslednji strani ■

ALEKSANDER MUŽINA

Razkriva se nam EDI ŽERJAL

Dve izmed letošnjih knjig goriške Mohorjeve družbe — Koledar in Duhovščina v obdobju fašizma — je opremil Edvard Žerjal. Skoraj vsak dan ga srečujem, pa se nisem nikoli pozanimal za ta njegov konjiček in ga kaj povprašal o tem. Pa tudi če ga kdaj pa kdaj dregneš, ti bo pogovor lepo izpeljal v drugo smer. Zato sem ga povabil na dom s pretvezo, da ga pri meni čakajo ljudje-upokojenci, za katere se službeno zanima. In tako je ob obisku stekel pogovor o vsem, kar mu napolnjuje življenje.

»Ker se vsa življenja začenjajo pri rojstvu, naj ti povem, da sem se rodil v Trstu med drugo svetovno vojno. Oče, kmet in branjevec, ter mati - gospodinja, ki je očetu pomagala pri domačih delih, sta poskrbela, da sem lahko študiral. V Rojanu sem

obiskoval osnovno šolo, pri sv. Jakobu nižjo srednjo, in v ul. Lazzaretto Vecchio realno gimnazijo, kjer sem tudi maturiral. Nato sem se vpisal na prirodoslovno fakulteto na tržaški univerzi, kjer pa nisem dosegel zaželenega doktorata.

»Večkrat si mi zatrjeval, da Ti ni žal, če nisi dokončal študijev. Ali je to povsem res? In kje si zdaj zaposlen?«

»No, ja, če človek ne pride do začrtanega cilja, ostane nekoliko razočaran. Pri meni pa zdaj ni tako. Zaposlen sem že dalj časa na pokrajinskem uradu za upokojence v Trstu in reči ti moram, da sploh nimam časa, da bi pomislil na kake izpite.«

»Ali Te delo zadovoljuje? In kakšne skrbi imaš v glavnem?«

DILEME MLADEGA ČLOVEKA

krotovičijo dvomi, da sam ne veš, kaj bi. A vsake-mu padcu sledi vstajenje, iskanje novega, boljšega.

Marsikdo ni tako mlad. Zamenjal je svobodo za člansko knjižico farizejske družbe, kjer vrana vrani ne izkoplje oči, kjer roka roko umiva. Uživa ob zavistnem pogledu, pogledu njemu enakega, ko počiva na njegovi moderni obleki. Zadovoljen je samo na cesti, kjer njemu in njemu enakim semaforji kažejo pot. Pozabil je na slast iskanja, zavezal usta svojemu pravemu jazu. Ne sprašuje se za cilj. V granit tradicije vklesana pravila družbe mu dajejo zadostno jamstvo, da je prav, kar dela. To ni pravo življenje. To ni prava mladost, ki išče in hoče ustvariti nov, boljši svet, čeprav milijoni ust ponavljajo, da drugačen svet ni mogoč, da se je treba sprijazniti s tem. Ponavljajo, da skušaj naberačiti čimveč drobtinic plehke sreče v vsakdanjih poklonih nadrejenemu, v nagrabljenem bogastvu materialnega. Veliko je takih, skoraj večina, a na srečo ne vsi. Nekaj jih je še, ki so prepričani, da je svoboda le nad vsem in ne samo fraza v ustih debelega zvodnika. Nekaj je še mladih, ki ne poznajo modnih mrzlic, ki živijo, kot jim narekuje vest.

NAPREDNOST JE ETIČNA KATEGORIJA

— da se kot občani lahko ne glede na svojo vero združujemo v vse oblike političnega delovanja, ki so določene z ustavo SFRJ,

— da so nam dostopna vsa dela, naloge in funkcije v SFRJ, ne glede na versko pripadnost in

— da lahko za versko-izobrazbeno komuniciranje svobodno uporabljamo vsa klasična in moderna sredstva obveščanja (tisk, zborovanja, radio, televizija...).

To so injekcije betona, ki bi bistveno utrdile temelje republike.

To je nagovor slovenskemu poslanstvu, ki je v tistem prebičanem letu peš, brez dnevnic in kilometrin, potovalo v Jajce. Kako radi bi videli to poslanstvo spet združeno.

Kristjanu ni težko reči: živela republika!

Ne, ni mu težko reči niti: živela socialistična federativna republika Jugoslavija, saj jo je sam skupaj z brati drugih prepričan postavljaj, saj je njegova intimna sanja in njegovo vsakdanje delo.

Torej zares: BOG JO ŽIVI!

»Dan za dnem in leto za letom prihajajo k meni upokoenci ali tisti, ki so na tem, da dosežejo visoko kvalitetno raven 'upokojitve'. Skrbeti moram tudi (in tu je tudi veliko prošenj), da delavec pride do svojih pravic, ki mu jih sicer zakon določa.«

»Ali je Tvoje delo zanimivo? Opravek z ljudmi le ni od muh.«

»Res imam opravka z raznovrstnimi ljudmi. Delo je zanimivo in me stalno sili, da se poglobljam v nove zakone, da jih pravočasno in koristno uskladim z različnimi prošnjami. K meni prihajajo emarginirani ljudje in taki, ki se ne znajo ukvarjati z uradnimi papirji. Stiki z oblastmi so kar dobri; toda večkrat pridem do precej hudih konfliktov, ko gre za pravice našega človeka. Težje tudi izhajamo, ko se interesi upravičencev ne skladata z interesi oblasti ali zavodov.«

»Pod pokroviteljstvom Tvojega urada je bilo na Tržaškem precej tečajev in nato tudi precej koristnih izletov in obiskov v razne tovarne in industrijske obrate. V glavnem je vsa skrb za te pobude sloanela na Tebi.«

»Res je, organizacija je bila v mojih rokah. Tako je bilo v glavnem na podeželju organiziranih več kuhinjskih in gospodinjskih tečajev ob veliki udeležbi in zanimanju. Moški so pa radi prihajali na tečaje o vrtnarstvu, kmetijstvu, vinogradništvu in kletarstvu, o agrarni mehaniki itd. Po koncu vsakega tečaja smo šli na ogled v kraje, kjer na tečajih obravnavane panoge najbolj 'cvetijo'.«

»Kako, da si se odločil za ta poklic?«

»Vedno so me mikali ljudje in njihove potrebe. Morda je ravno v tem ključ, da sem se zaposlil na tem področju in temu posvetil veliko sil in časa. S tem, da se zanimam zanje, skušam dvigati osebnost človeka, obrtnika in danes še posebno — kmeta, da se ne sramuje svojega poklica. Na svoj poklic mora biti ponosen, kot tudi na svojo tehnično izobrazbo v gospodarskem in ekonomskem smislu.«

»Kot vidim, si v svojem poklicu doma, vendar pa mi je znano, da se veliko ukvarjaš tudi z drugimi stvarmi. Kje najdeš čas za vse to?«

»Res, časa mi skoraj vedno zmanjka. Vedno se moram loviti z obveznostmi. Vendar se z dobro voljo da marsikaj premostiti. Če se na primer kdo vrže z dušo in telesom v samo delo in dolžnosti, se v današnjih časih predčasno izčrpa. Zato si mora nujno poiskati čas za reči, ki mu dvigajo duha v drugi dimenziji. Vedno me je mikal skavtizem. V mladih letih (in tu se pristrčno nasmehne) sem šel preko vseh stadijev. Res je, da sem se potem od skavtizma nekoliko odmaknil, toda kasneje sem se znova ogrel za to reč in trenutno vodim skupino volčičev v Mavhinjah. Prosveta: dalj časa sem nastopal na odrskih deskah s skupino Dom v Rojanu. Trenutno pa sem vključen v osrednje vodstvo Prosvete s sedežem v ulici Donizetti.«

»Tvoje veliko veselje pa je bilo od nekdaj slikarstvo. Kdo Te je zanj navdušil in pri kom si se izpopolnjeval?«

»Rad sem risal in to moje nagnjenje je opazil prof. Černigoj že v nižji srednji šoli. Pri njem sem se izpopolnjeval še potem, ko sem dokončal realno gimnazijo. Bil sem med ustanovitelji znane tržaške 'Grupe U', ki se je precej živahno udeleževala v zamejstvu in tudi v Sloveniji. Tako smo imeli skupne razstave v Trstu. Gorici, Novi Gorici, Števerjanu in Kopru. Samostojno razstavo grafik sem imel v Kopru v galeriji Meduza, nato dve razstavi v Tržaški knjigarni, v Domu v Gorici, v Zgoniku.«

»Si zadovoljen s svojim delom na tem polju?«

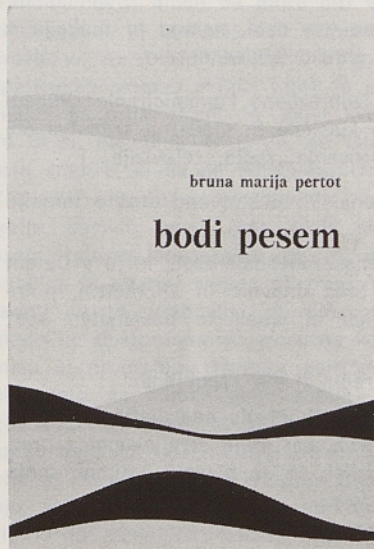
»Vsakdo je le delno zadovoljen s svojim delom. Nenehno se mora izpopolnjevati. Iskati mora novih prijemov ter pri tem imeti tudi čas. Vendar čeprav se poklicno ne ukvarjam s tem, pa si moram priznati, da mi je uspelo ustvariti kakih sto grafik, od katerih imam v zalogi še morda 20 kopij. Priznati pa moram, da mi je to delo vedno ugajalo, ker rad delam z barvo in pa s stvarjo. Pa tudi tiskanje samo ti nudi izredne čarovnije.«

»Ker si že omenil tisk, znano mi je, da si opremil precej knjig. Bi nam morda naštel katere?«

»Tu si me pa pošteno ujel. Kar precej jih bo. Ne spominjam pa se vseh. V prvi vrsti naj mi bo dovoljeno omeniti družinski mesečnik Mladiko. Mislim, da sem likovno opremil šest letnikov. Poleg tega pa sem opremil še nekaj posebnih izdaj iste revije. Nadalje sem sprejel vabilo uredniškega odbora za opremo Koledarja goriške Mohorjeve družbe. Izšli so tako trije letniki. Tudi tu sem poskrbel za opremo nekaj rednih knjižnih izdaj te družbe. Opremil sem tudi zadnje delo pisatelja Borisa Pahorja. Še bi ti lahko naštel, a oprost, zdaj se prav res ne spominjam vseh.«

»Nič ne de, bomo pa kdaj drugič točneje določili vsa Tvoja grafična dela in likovne opreme. Pri vsem si imel precej stroškov. Vendar pa si s svojim zajetnim zaslužkom pri opremanj knjig vse lepo poravnal?«

»Ne, ne. Vse, kar sem storil, sem storil izključno zaradi veselja, ki ga imam pri ustvarjanju, zaradi sprostitve in pa zato, da uveljavim 'talent', ki mi je bil ob rojstvu položen v zibelko.«

Stilizirana platnica pesniške zbirke »Bodi pesem«, eno posrečenih del Edija Žerjale.

GALEB

Po **Mladi setvi** (1946-50) in **Pastirčku** (1946—) je začel v Trstu izhajati oktobra 1954 tretji mladinski list, in sicer **GALEB**, deseta povojna revija v Italiji. V podnaslovu je stalo, da je »list za mladino«, pozneje je postal »mladinska revija«. Uredjal ga je uredniški odbor, odgovorni urednik je bil Ivan Grbec do 1963, Milan Jereb do smrti, za njim Lojze Abram. Izdaja ga Založništvo tržaškega tiska. Prvi letnik je dosegel 5 števil, zdaj izhaja po 8 števil med šolskim letom.

Pobudo za list je dala učiteljica in pisateljica Mara Samsa, kateri se je pridružilo nekaj učiteljev in učiteljic, ki še danes skrbijo za širjenje lista po osnovnih in nižjih srednjih šolah, katerim je namenjen.

V prvi številki je uredništvo zapisalo, da moramo biti ponosni na lepoto slovenske zemlje, »na naš rod in jezik, na vse, kar je lepega povedanega v njem in je naše kulturno bogastvo. Galeb prihaja k vam z željo, da bi se tudi vaša srca polnila s ponosom, ko bi od tega bogastva neprestano zajemala. Le skozi velike duhovne vrednote naše besede in kulture nam je dano resnično spoznati duhovne vrednote drugih jezikov in drugih narodov. Skupaj tvorimo samo veliko družino, ki ji pravimo človeštvo.«

Galeb prinaša pesmi, prozo, priložnostne sestavke, opisuje slovensko zemljo, predvsem zamejsko, posega v preteklost in sedanost, bralce seznanja s tukajšnjimi umetniki, prinaša športna poročila, navodila za ročna dela, poroča o filmih in knjigah itd., prinaša tudi primerno slikanico.

Sodelavci so večinoma iz matične domovine in spadajo med najboljše mladinske pesnike in pisatelje pretekle in sedanje dobe. Vendar pa sodelujejo tudi nekateri tukajšnji ustvarjalci, kot: Mara Samsa, Hinko Medič, Bršljanski, Jože Pahor, Zora Tavčar, Miroslav Košuta, Marko Kravos, Lojze Abram idr., izmed koroških pesnikov pa zlasti Valentin Polanšek.

V Galebu je izšlo tudi več celoletnih povesti, izvirnih in ponatisnjenih: Charles Vildrac: **Levovi naočniki**, Jožica K. Martelanc: **Volkec in njegov prijatelj**, Fran Milčinski: **Zgodbe kraljeviča Marka**, Ivan Matičič: **Zarasla pota**, Skozi globine, Živalski vrtič, Franc Bevk: **Peter Klepec**, Mali upornik, Zora Tavčar-Rebula: **Velika pustolovščina**, V srcu Afrike, Med vzporedniki in poldnevnik, Angelo Cerkvenik: **Resnici glave ne odrobiš, ker resnica ne umira!**, Maričina skrivnost, Zmaga srca, **Zgodbe in nezgode šarplaninskega ovčarja Šara**, Rado Založnik: **Čudežni otrok**, Fran Roš: **Jok in smeh v Temaniji**, Vojan Arhar: **Zapiski veselega vrabčka**, Nada Kraigher: **Iz moje tršaške mape** (spomini na otroška leta v Trstu) in še katera.

Nekatere izmed teh povesti so bile napisane nalašč za Galeba in so tako uspele in pomembne, da bi jih bilo vredno ponatisniti v knjigi.

Zadnji del Galeba je odmerjen pismom šolarjev. V njih opisujejo dogodke iz domačega in šolskega življenja, potovanja o počitnicah, poskušajo pa se tudi v krajših samostojnih sestavkih.

Posebnost Galeba je njegova barvna priloga, ki jo prinaša že nekaj let in služi šolarjem za pouk. Na vsaki strani je po osem slik, na hrbtni strani pa napis, opis ali razlaga slike. Učenci jih izrežejo in prilepijo v album, ki jim služi kot učni pripomoček. Tako je Galeb predstavil različne naravne lepote, ustanove, domove, športne objekte in podobno iz zamejstva in od drugod.

Letos ima še štiri strani barvne priloge Miroslava Košute **Abecerime**, v vsaki številki po štiri črke s primernimi pesmimi, ki jih je ilustriral Klavdij Palčič.

Zadnja leta prinaša Galeb tudi pesmi z notami, stalno pa uganke in posebno stran za najmlajše z velikimi črkami in risbicami. Za letošnje jubilejno 25. leto izhajanja je urednik naročnike presenetil s povečanim obsegom: »Najprej naj povem, da bo Galeb ob letošnji petindvajsetletnici izhajal vsakokrat v drugačni obleki in redno na 32 straneh ... Imel bo tudi nekaj novih rubrik, med temi rubriko »za spretne roke« na predzadnji strani platnic. Najbolj bodo s tem zadovoljni najmlajši, ki bodo lahko figure barvali, strigli in se z njimi zabavali.«

Posebnost Galeba so še njegove ilustracije: vsi sestavki so primerno ilustrirani, navadno večbarvno, kar list poživlja in priljublja mladini. Za ilustracije skrbijo priznani tukajšnji umetniki in drugi.

Galeb je po opremi in vsebini moderna mladinska revija, pošiljajo pa jo tudi v Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino.

Martin Jevnikar

ALBERT MIKLAVEC

Težka pesem

*Nocoj
sem truden
od prenašanja
pretežkega bremena
vsakdanjega življenja
in težka pesem
vre mi iz srca,
in ko da je svinčena
trga liste
mojih dni ...*

*Res ne vem,
kam bi jo napisal!*

Žive besede v naših narečjih

Nam, ki nagibamo čez petdeseto leto, se včasih zgodi, da se nenadoma spomnimo besede, ki smo jo čuli v otroških letih in potem nič več. Ko sem v zadnjih časih hodil po deželi in vpraševal stare ljudi, predvsem kmete in delavce, za izraze za posamezne stroke, sem bil takim spominskim prebliskom večkrat priča. To je najbolj otipljiv dokaz, kako so tudi besede podvržene staranju, kako prihajajo iz vsakdanje rabe, kako dejansko umirajo. V nekaj sestavkih vam bom skušal pokazati z nekaj živimi primeri, kakšno je življenje besed, in vam zagotavljam, da je lov na besede enako presenetljiv in daje enako zadoščenje kakor lov na divjad, na ribe, na gobe, na karkoli že, kar se rodi, živi in umira.

Ste se kdaj vozili na izlet iz Čente — to je po italijansko Tarcento, 15 km severno od Vidna — po zgornji Terski dolini mimo Učje, kjer je mednarodni obmejni prehod, in mimo Žage proti Bovcu ali Kobaridu v Soško dolino? Če ste se kdaj peljali po ti slikoviti gorski poti, potem veste, kje točno je Tanamejsko sedlo. Terjani mu pravijo Tanameja ali Tanamea in tako je ime tudi na uradnih italijanskih zemljevidih: passo di Tanamea. Na zahodni strani tega sedla teče, vsaj spomladi, ko se snegovi talijo, potok **Mėja** ali **Mėja**, ki se izliva v Ter; na vzhodu pa teče proti Soči **Béli potòk** ali **Učjá**: mimo vasi **Učjá** prekorači državno mejo, preko katere lahko berete popačeno ime Učėja, in se pod Žago izliva v Sočo. Nekje v furlanski nižini se Ter in Soča včasih srečata: pravim včasih, ker se Ter ponajveč izgublja v pesek že pred Sočo, toda ob deževju in spomladanskem tajnanju snegov se Ter izliva v Sočo: tako se zahodna Mea in vzhodna Učjá srečata in združeno nadaljujeta pot do Jadranskega morja.

Ko se peljete čez Tanamejsko sedlo, se mogoče vprašate, kaj ta beseda pomeni. Morebiti niste niti prav gotovi, ali je ime slovensko ali furlansko ali že kaj, saj so vas učili, da imamo v teh krajih opraviti tudi s keltskimi imeni. **Mea**, **Meja**, ali kakor pravijo Učjarji vzhodno od tega sedla **Mėja** ali rajši **Mėja**, zveni le slovensko in vsakemu se pobliska v glavi: na tem sedlu, visokem okoli 840 m, teče meja med razvodjema Tera in Soče; hkrati med terskimi ljudmi, ki živijo zahodno od tega sedla, in rezijanskimi ljudmi, ki živijo na vzhodni strani. Redkim našim izletnikom, ki bi vozili tod, se posveti: to je prava naravna meja med dvema zemljepisnima in, če prav premislimo, tudi zgodovinskima območjema.

In vendar ni tako. Besede so včasih spolzke kakor jergulje. **Meja** je vse prej kakor »meja«, kot to besedo poznamo in rabimo mi, ki beremo in pišemo po slovensko.

Bodimo pozorni: »meja« pomeni v slovenščini dvoje: pomeni lahko razmejitev med dvema različnima območjema: toda bodisi Terjani, bodisi Rezijani rabijo za ta pojem furlansko besedo **kunfin** in jo rabijo tako dolgo že, da si

je težko predstavljati, da bi kdajkoli v preteklosti rabili našo »mejo«. Drugič nam ta beseda pomeni tudi grmovje v vrsti, živo mejo med dvema posestvom. Toda tudi v tem primeru rabijo bodisi Terjani bodisi Rezijani od pamtveka furlansko besedo **čiza**.

Kaj jim torej lahko pomeni beseda **mėja**, **mėja**? Vpraševal sem nekaj let vsepovsod po Teru in Reziji: Terjani so mi enoglasno odgovorili: **mėja**, **mėja** pomeni svet na strmini, usad; v Subidu poznajo glagol **se je zamlielo** in pomeni: zemlja se je usula. Rezijanom pa pomeni **mėja**, **mėja** le vdolbino v zemlji, dolinico, le na Solbici pomeni travnik onkraj obdelane zemlje. Toda poznate Solbico? Vsa visi pod Sartom in ni je njive ali travnika na njej, ki bi ne visel. Za mejo, živo mejo ipd. rabijo Rezijani le drugačne izraze: **mėja**, **kjérnat**, **čyza**. In prav tako Terjani.

Če brskam malo po zgodovini jezika nazaj in priključem na pomoč vse znanje, ki sem si ga nakopičil na ljubljanski univerzi, se mi končno posveti: **mėja**, **mėja** je **mélja** in ta stara beseda, ki se je glasila tod tako še tisoč let tega ali kako stoletje pozneje, se je po glasoslovnih spremembah, ki so značilne za tersko narečje, spremenila v **mėja** in potem lahko še v **mėja**. V luči te ugotovitve mi je vse jasno. **Mélja**, **méljna**, **méljšče** pomeni lahko le dvoje: ali usad ali krhko kamnito pobočje. Kakor je kamnita struga **Mėja**, tako so na kamnitih pobočjih ali celo na nekdanjih usadih vsa številna krajevna in ledinska imena v Teru in Reziji, ki se imenujejo **mėja**, **mėja**, **mėja**, **mėja** v vseh možnih predložnih zvezah: Tanameja, Taparmeje, Ardamea, to pomeni Grda meja oz. Grd usad, Tazameja, Ardamej, to je »gori na meji« ipd. Ta ugotovitev nam omogoča številne druge ugotovitve, ki se sprožijo kot verižna reakcija. Edini pogoj je, da poznamo jezikovni razvoj in da poznamo kraj, v katerem so se besede rodile, so rasle, so se spremenile in lahko v njem tudi umrle.

MILENA MERLAK

ZIMSKI MOTTO

*Svet naj bo zasnežen,
in ne leden!*

*Vsi, ki nas na zemlji zebe,
podajmo si roke,
ki so zasnežene
in ne ledene.*

*Sneg je bel
in ob toplém stisku
bo skopnel.*

Drobci iz manjšinskega sveta

ŠTUDIJA DR. ERNESTA PETRIČA (II.)

Poglavje **Norme in načela mednarodnega prava o pravicah manjšin in njihovih pripadnikov** obsega dobrih sto strani, zato ni mogoče podrobno navajati bogate vsebine. Dr. Petrič začenja z raziskovanjem virov meddržavnega prava o manjšinah. Pri tem ugotavlja, da pridejo med viri v poštev skoraj izključno pogodbe. Od ostalih virov meddržavno običajno pravo ne prihaja v poštev, ker so bila manjšinska vprašanja vedno doslej notranja državna zadeva. Splošna pravna načela bi lahko glede manjšin izluščili iz načel v ustavah večine držav, vendar je treba pri tem pripomniti, da so tudi med ustavami razlike, ki bi jih moral raziskovalec upoštevati: kratke in dolge ustave, laže in teže spremenljive ustave, ustavni zakoni itd. Tudi taka analiza daje skromne rezultate. V bistvu zagotavljajo splošna pravna načela le formalno enakopravnost, prepoved diskriminacij, dopuščanje jezika in kulturnega življenja. Seveda je pravilna misel, da nediskriminacija, če naj bo res taka, zahteva pri manjšinah posebne ukrepe. To je tolmačenje številnih strokovnjakov in zahteva zatiranih skupnosti, težko pa je reči, da je splošno sprejeto.

Avtor nato preide na prikaz večstranskih meddržavnih pogodb, ki zadevajo tudi manjšine. Tako obravnava konvencija OZN o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida; določila, ki prepovedujejo deportacije in odvzemanja državljanstva; norme o samoodločbi narodov. Ta razdelek je posebno zanimiv, saj je samoodločba narodov danes temeljno meddržavnopravno načelo, ki ne velja le za kolonije, temveč vsem narodom daje pravico do obstoja, do domovine (ozemlja) in do odcepitve. Veliko strokovnjakov je v zagati, ker ne znajo razrešiti odnosa med pravico do odcepitve in državno suverenostjo ter integriteto. Dr. Petrič pravilno poudarja, da je vsaka državna tvorba, ki je zgrajena v nasprotju s tem načelom svobode narodov protipravna in torej brez pravice do meddržavnopravne obrambe pred samoodločbo. Nosilec pravice do samoodločbe je vsak narod. Kako se stvar dejansko potem vrši, prehaja iz prava v svet moči, sile in »efektivnosti«, kot dokazujeta različna primera samoodločbe v Biafri in pa v Bangladešu. Zato je toliko bolj čudno, da ne dokumenti OZN ne doktrina ne priznavajo pravice do samoodločbe narodnim manjšinam. To zato, ker so le deli narodov. Kaj pa narodi brez države, ki so razdeljeni na več držav in so torej kot manjšine? Pri tem lahko pomislimo na primer Primorske med obema vojnoma. Dokler ni priznana pravica do samoodločbe oz. odcepitve sedanji manjšini, ki

je pač pomešana z večinskim narodom, bi se lahko strinjali. Drugačen pa je primer tretjine slovenskega naroda, ki je kompaktna in večinska na svojem ozemlju. Dejansko je zgodovina, torej efektivnost, pokazala rešitev. Sploh obstaja samoodločba pravica le na papirju, narodi — in manjšine — si jo morajo izbojevati.

Vsekakor pa del samoodločbe velja tudi za manjšine: pravica do obstoja in do domovine. Po dr. Petriču ni dvoma, da ti dve prvini pravice do samoodločbe veljata za narodne manjšine, ker sta tako temeljni, da veljata za vsak del naroda. Tega pa vsi ne sprejemajo, čeprav so spet stališča, ki zahtevajo posebne ukrepe in boj proti asimilaciji prav kot nadomestilo za neprimerno pravico do odcepitve. Kaj pa, če država streže manjšini po življenju? Tu dr. Petrič sprejema zaradi sile razmer tudi samoodločbo. Glede plebiscitov je avtor mnenja, da niso vedno sredstvo samoodločbe. Med drugimi je zanimiv podatek, da so se prebivalci Aalandskega otočja s 93-odstotno večino izrekli za Švedsko, a so kljub temu, brez dvomov o legalnosti položaja, ostali pod Finsko.

Manjšinska zaščita kot del varstva človekovih pravic je prisotna tako v okviru OZN kot v regionalnih konvencijah. Splošna deklaracija o človekovih pravicah sicer ni meddržavna pogodba, vendar po avtorjevem mnenju njena vsebina sodi danes že k običnemu meddržavnemu pravu.

Poseben pomen ima seveda 27. člen konvencije o državljanskih in političnih pravicah. O njem smo v tej rubriki že obširno razpravljali. Vsekakor je njegova vsebina, ki je bolj skromna, »minimum« manjšinskih pravic, pravi avtor. Tudi pri tem členu je mnenje uglednih strokovnjakov, da je tudi opuščanje ukrepov diskriminacija (torej so potrebni posebni ukrepi). Vsekakor pa je zgovorno dejstvo, da tega ni uspelo spraviti v besedilo, ki je zato dvoumno.

Večje možnosti za meddržavnopravno določila bi bile možne na regionalni ravni, npr. v okviru Evropskega sveta. Na takih področjih so položaji in tudi pogledi bolj podobni in konkretni, kljub temu pa je pravno varstvo še skromnejše. Evropska konvencija o človekovih pravicah se omejuje na prepoved diskriminacij (tudi zaradi »pripadnosti narodni manjšini« — čl. 14), posameznikom in organizacijam pa daje možnost peticij, česar so se poslužili tudi člani manjšin (npr. Korošec Franc Isop leta 1960).

Po omembi nekaterih drugih regionalnih konvencij prikaže avtor postopke za uresničevanje po-

dalje na naslednji strani ■

Ponedeljkovi večeri DSI

V dvorani Slovenske prosvete v ulici Donizetti 3 se redno vrstijo sestanki, ki jih za svoje člane in prijatelje pripravlja Društvo slovenskih izobražencev v Trstu. Kronika zadnjih večerov je sledeča: v ponedeljek, 8. januarja, je prof. Martin Jevnikar predstavil publikacijo »100 let amaterskega gledališkega delovanja na Proseku in Kontovelu«. Brošuro je za stoletnico izdal Amaterski oder Jaka

Štoka s Proseka in Kontoveča, njen avtor pa je bibliotekar Marjan Ferrot. Razgovor, ki je sledil predstavitvi, je odkril celo vrsto zanimivih in poučnih podatkov iz zgodovine naših krajev v zadnjem stoletju. 15. januarja je prof. Josip Tavčar predaval o tržaškem pisatelju Italu Svevu ob petdesetletnici njegove smrti. Naslednji ponedeljek pa je bil razširjen razgovor z udeleženci škofijskega zboro-

vanja v Trstu. Razgovor je odkril ozadje tega pomembnega dogodka v tržaški cerkvi in nakazal smernice za bodoče delo. Dejavnost DSI predstavlja torej — kot vidimo — za celotno slovensko narodno skupnost več kot običajno družabno srečanje, s katerim se vsak ponedeljkov večer zaključuje.

BOŽIČNE POSLANICE ŠKOFOV PO RADIU

Na božični predvečer in tudi na sam božič je tržaški radio oddajal božične poslanice tržaškega, goriškega in videmskega nadškofa ter slovenskih škofov Jenka, Pogačnika in Grmiča. Sploh je bil letošnji božični spored tržaške radijske postaje skrbno pripravljen, škoda le, da nismo mogli slediti obljubljenemu prenosu polnočnice iz župne cerkve v Štoblanku v Beneški Sloveniji. Če smo lahko en cel mesec poslušali športne novice iz daljne Argentine ob svetovnem nogometnem prvenstvu, ni mogoče razumeti, kako je mogla povezava s Štoblankom odpasti zaradi nekaj snega, ki je zapadel v tednu pred božičem.

Predsednik DSI Sergij Pahor in goriška pisateljica Zora Piščanc, avtorica povesti »Pastirica Urška«, pri predstavitvi letošnjih knjig goriške Mohorjeve družbe.

DROBCI IZ MANJŠINSKEGA SVETA

godb o človekovih pravicah: postopek države zoper državo, postopek posameznika zoper državo, obvezna poročila držav o položaju v lastnih mejah. Postopki so glede na pogodbe med seboj različni, njihovi učinki pa precej omejeni. Vsekakor se manjšine vse premalo zavedajo možnosti na tem področju in ne sledijo dovolj delu meddržavnih organizacij.

Boj proti diskriminacijam je stalnica v Organizaciji združenih narodov, ki je dala pobudo za vrsto pogodb in izjav na tem področju. To načelo brez predvidevanja posebnih varstvenih ukrepov je za manjšine gotovo premalo, gre pa za osnovo, ki ščiti vsaj pred najbolj grobim zapostavljanjem. Prepoved diskriminacij je prisotna že v ustanovni listini OZN. Zelo pomembna je konvencija OZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, tudi za manjšine, saj je v marsičem popolnejša od čl. 27 konvencije o državljanskih in političnih pravicah (omenja potrebnost posebnih ukrepov, kazni za prestopke, prepoved diskriminatorskih združenj, pomen skupin in ne le posameznikov, postopki so učinkovitejši ipd.). Dalje je treba omeniti konvencijo UNE-

SCO proti diskriminaciji v izobraževanju, ki priznava — čeprav na način, ki potrebuje tolmača — pravico manjšin do lastnega šolstva. Konvencija za zatiranje in kaznovanje zločina apartheidu bi prišla v poštev pri najbolj surovem zapostavljanju. Konvencija št. 107 Mednarodne organizacije dela o zaščiti in integraciji prvobitnih in drugih plemenskih ljudstev se nanaša na položaj v državah, kjer so narodi še v razvoju. Pri njihovi integraciji v državno skupnost je prepovedana »izsiljena asimilacija« in jim je treba zagotoviti vsaj osnovno šolstvo v materinem pouku. Glede tega imamo Slovenci svojo »prvobitno skupnost« v videmski pokrajini! Ob tem se lahko omeni, da dr. Petrič večkrat dela primere na podlagi položaja v Italiji in še posebej v Avstriji. Nič ne zremo o Madžarski.

Poglavje se sklepa s helsinško listino o varnosti in sodelovanju v Evropi. Ne gre za pravno listino, čeprav ima velik pomen, ker sloni na soglasju vseh podpisnic in je torej več kot kaka deklaracija OZN. O manjšinah govori malo kljub prizadevanjem predstavnikov SFRJ. Nov pa je poudarek, da je kultura manjšin pomemben prispevek k zblizevanju med narodi oz. državami.

(se nadaljuje)

Zgodovinski dan v stolnici sv. Justa

V stolnici sv. Justa v Trstu je bil v nedeljo, 7. januarja, božični koncert, na katerem je zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov izvajal štiri skladbe tržaških avtorjev Staneta Maliča, Ubalda Vrabca, Aleksandra Vodopivca in Zorka Hareja ter kantato Matije Tomca Slovenski božič za soliste, zbor in orgle. Kot solisti so nastopili sopranistki Ljubica Bercekošuta in Nerina Pelicon-Fragiacomo,

ALOJZ REBULA V GORICI

V goriškem Avditoriju v ulici Roma prireja goriška občina od leta 1977 posebna Srečanja z avtorjem, na katerih so doslej predstavili že kakih dvajset uglednih italijanskih ustvarjalcev. Med drugimi so se teh srečanj udeležili Fulvio Tomizza, Carlo Sgorlon, Biagio Marin, Elio Bartolini, Carlo Cassola in Alfredo Todisco. V četrtek, 18. januarja, pa je pred številno goriško italijansko (a tudi radovedno slovensko) publiko nastopil pisatelj Alojz Rebula, ki ga je v italijanščini predstavila prof. Diomira Fabjan-Bajc. Po predstavitvi in kratkem odlomku iz Sibilinega vetra, ki ga je v prevodu prebral avtor sam, je sledil živahen razgovor s publiko, v katerem je Rebula obrazložil svoj odnos do kulture, svojo krščansko izbiro in sploh svoj pogled na svet. Za italijanski dnevnik »Il Piccolo« je bil Rebula v odgovorih »bleščeč«. Isti dan zjutraj je Rebula predaval v Gorici tudi italijanskim duhovnikom goriške nadškofije.

tenorista Marjan Dolenc in Bruno Kralj ter baritonist Albert Miklavc. Dirigent je bil Janko Ban, organist pa Tomaž Simčič. Koncerta se je udeležil tudi tržaški škof Lorenzo Bellomi, ki je v kratkih pozdravnih besedah poudaril, kako je stolnica sv. Justa cerkev vseh kristjanov. Daljši nagovor je imel predsednik Zveze Zorko Harej. Vsekakor je bil to za tržaške Slovence zgodovinski dan.

MLADI V SKK

Slovenski kulturni klub nadaljuje svojo živahno dejavnost ob sobotah. 23. decembra so kot pripravo na božič imeli v gosteh kaplana Franca Pohajača. 13. januarja pa je Marjanka Furlan iz Argentine predavala o svoji novi domovini Argentini. Predavanje je opremila z diapozitivi. Sestaniki ob sobotah se začnejo ob 19. uri in nanje so vabljeni vsi mladi.

Prof. Martin Jevnikar in knjižničar Marjan Perrot sta predstavila brošuro »100 let amaterskega gledališkega delovanja na Proseku in Kontovelu« na ponedeljkovem večeru DSI.

NATEČAJ ZA RADIJSKE IGRE

V torek, 16. januarja, so s kratko slovesnostjo razglasili izid natečaja za izvirna radijska dramska dela, ki ga je razpisala RAI - Italijanska radio-televizija. Slovesnost je bila na dežel-nem sedežu RAI-a v Trstu. Izid natečaja je prebral predsednik komisije prof. Martin Jevnikar. Prve nagrade niso podelili, »ker nobeno delo v celoti ne ustreza dramaturškim zahtevam radijskega medija.« Drugo nagrado sta prejela ex aequo drami OPERACIJA SRCA (avtor Boris Pahor) in CARSLINAE EDEN RESERVAE (avtor Drago Gorup). Tretjo nagrado je prejela monodrama NA KROVU (avtor Boris Pahor). Komisija je priporočila radijski ustanovi v izvedbo še naslednji dve deli: AVTOBUS POTEPUH (avtor Jožko Lukeš) in OKROGLA MIZA (avtorica Tončka Curk).

VOLITVE NA KOROŠKEM

25. marca letos bodo na Koroškem občinske volitve. Koroški Slovenci bodo tudi tokrat nastopili samostojno z Enotno listo, ki se bo predstavila v raznih občinah s samostojnim programom in kandidatno listo.

† DANILO MERLAK

V Ljubljani je 19. januarja umrl operni pevec basist Danilo Merlak, rojen v Škednju pri Trstu 5. septembra 1921. Z njegovo smrtjo je Opera SNG v Ljubljani izgubila mednarodno priznanega umetnika.

† SACCARIA ZUCCAGLIA

V Šempetru Slovenov so v soboto, 30. decembra, pokopali msgr. Saccario Zuccaglia, nekdanjega dolgoletnega župnika v Ukvah. Star je bil 69 let.

O NARAVI IN ČLOVEKU

Odkod najraznovrstnejša imena za VALUTE?

Lira prihaja iz latinske libra »tehtnica, funt.«

Enakega izvora, le da z grškim posredovanjem, je *dinar*: iz denarius »desetak«. Dinar se imenuje tudi denarna enota v Adenu, Alžiriji, Iraku, Jordaniji, Kuvajtu, Tuniziji in še marsikje.

Dolar je popačenka besede Thaler, končnica predolge besede Joachimsthaler »novec iz mesta Joachimsthal«.

Pound (funt) izhaja iz pondus »teža«. Tudi *pezeta* je v sorodstvu s pesa »utež«.

Pač pa je bil *frank* prvotno le okrajšava za Francorum rex »kralj Francozov«, prvič na srebrniku iz leta 1360.

V portugalskem *escudu* se skriva »ščit«, isto v avstrijskem *šilingu*. Očitno je na prvih tovrstnih kovancih bil narisana ščit. Podobno lahko trdimo o *kronah*, *levih*, *florintih* (»cvetkah«) in *šterlingih* (»zvezdicah«).

Etimologija *drahme* je »kolikor more roka zajeti, prgišče«.

Za *rubljem* je glagol rubiti, ki pa ne pomeni isto kot pri nas; ruski rubiti je namreč »rezati, izrezljati«.

Najbolj »suhoparne« valute so *marka* »znak, marka«, japonski *jen* ter kitajski *yuan*, ki oba pomenita le »okrogel predmet«.

Najbolj »dragocene« pa: *zlot* »zlato« in *rupija* »srebro«.

—O—

Pri sicer izkustvenih znanostih, ki pa razpolagajo s prepričnimi podatki, kaj rado pride do drznih ugibanj in divjih hipotez (argumentov zanje res ni dosti, a tudi protiargumentov ne).

Ena takih hipotez trdi nič manj kot to, da je opica »razčlovečen človek«, človek pa »zverinska opica«.

PRED NEKAJ MILIJONI LET naj bi se v afriški savani odigral strahoten boj in človek (takratni)

naj bi zabeležil prvo in najvažnejšo zmago v vsej svoji zgodovini: dokončno naj bi iz savane izrinil poglavitnega tekmeča, eno izmed takrat živelih antropomorfnih opic. Te naj bi do takrat držale korak s človekom, celo govorile naj bi in sukale najpreprostejša orožja. V novem, nestimulativnem okolju tropskega pragozda, kamor so bile potisnjene, pa je njihova kultura doživela preobrat: še govorica jim je naenkrat postala škodljiva; glasno govorjenje lahko prikljče v bližnjem grmu prežečega leoparda. Prav tako: »razčlovečen človek!«

Sicer pa naj bi bila človeški vrsti dolgi razvoj — vzpon in trajni izid — nadoblast kljub začetnemu ravnotežju že vnaprej usojena. Ker — in tako pridemo do »zverinske opice« — človek je edino bitje, ki naj bi združevalo opičji smisel za igro in torej tudi za izdelovanje in uporabo orodja z vztrajnostjo in čutom za skupnost, kot ju poznajo edinole zveri. Te so zmožne ure in ure prežati na divjačino: če jim jo neizkušeni lastni mladič splaši, začnejo od kraja, pa je. Lov je tudi pogosto skupinski: pri takem lovu pa so potrebni čut za skupnost, medsebojna pomoč, vodstvo in disciplina. Obratno pa poznajo opice kot rastlinojede živali namesto skupinskega lova le individualno nabiranje sadežev. Za kaj takega ni potrebna koordinacija, vztrajnost pa je prejkone izguba časa in zato biološko neugodna.

—O—

TRGOVSKI POTNIK bi rad obredel vrsto mest, vsako po enkrat. Za katerega od vseh možnih vrstnih redov naj se odloči, zato da bo njegova celotna pot najkrajša (ali njegovi potni stroški najmanjši)?

Vsakdo izmed nas je že »rešil« podoben problem za nekaj mest z znanimi medsebojnimi razda-

ljami, pač tako, da je preizkusil to in ono varianto, dokler se mu ni ena zazdela dovolj ugodna, mogoče — tako si je domišljjal — najugodnejša med vsemi. Toda kaj če število mest poskoči na stotine, na tisoče? Število vseh možnih variant poseka tedaj vsako našo predstavo in nastalim številčnim orjakom ni kos niti računalnik. Največ, kar je ta s poskušanjem dobil, je bila najkrajša letalska pot, ki povezuje glavna mesta vseh zveznih držav ZDA.

Toda take »obrtiške« rešitve pomenijo matematiko komaj kaj več kot nič. Še tolikšno število posebnih primerov ga ne more potešiti. Kar išče, je sistematičen način, veljaven za poljubno število mest s poljubnimi medsebojnimi razdaljami. Tak način pa do danes še ni bil odkrit.

—O—

Zakaj rasejo tudi RDEČE CVETLICE? Res, zakaj, ko pa so čebele slepe za rdečo barvo (kakor je čudovito s svojimi eksperimenti dokazal von Frisch?)

Prvič zato, ker čebele niso edini oprashačevalci cvetlic. Poleg njih obstajajo še druge žuželke in celo ptiči - kolibriji, ki znajo prav tako kot čebele združiti lastni interes - hrano z interesi cvetlic - oprashačevanjem; med njimi nekateri razločujejo rdečo barvo.

Drugič zato, ker to, kar se nam dozdeva rdeče, ni vedno čisto rdeče, včasih je zmes več barv. Čebela vidi pač druge komponente zmesi, tiste, ki jih mi ne vidimo.

V OCENO SMO PREJELI:

Leopold Jurca: Moja leta v Istri pod fašizmom - Spomini. Ljubljana, '78. Primorska srečanja št. 12/78, Koper 1978.

Rado L. Lenček: O jeziku in zavesti narodnega porekla. Predavanje, izdano ob priliki simpozija o ETNIČNI NOSTALGIJI V AMERIŠKO-SLOVANSKI SREDI, na Kolumbijski univerzi, 1978. New York 1978.

MARTIN JEVNIKAR

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA *(nadaljevanje)*

Zora Piščanc: Pastirica Urška

Goriška pisateljica Zora Piščanc je do zdaj izdala štiri povesti, vse pri Goriški Mohorjevi družbi: **Cvetje v viharju** (1953), **Dom v tujni** (1958), **Andrejka** (1970) in **Na obalah morja** (1975). O njih sem poročal v Mladiki 1968, 121; 1972, 156-57; 1976, 15. Lani pred božičem pa je izšla pri isti založbi njena peta povest **Pastirica Urška**. Pod naslovom stoji: Ob 440-letnici prikazanja Matere božje na Sveti gori. Gorica 1979, str. 224.

Doslej je prikazovala Piščancčeva sodobno življenje, dobo fašizma, vojno in povojne razmere, kar je več ali manj sama doživljala in opazovala, seveda z vso pisateljsko svobodo ustvarjalne domišljije. V Pastirici Urški pa je posegla v zgodovino in prikazala, zakaj in kako je nastala božjepotna cerkev Matere božje na Skalnici ali Sveti Gori pri Gorici. Kot poudarja že naslov, je v ospredju pastirica Urška Ferligoj iz Grgarja, kateri se je na prvo pobinkoštno soboto v juniju 1539 prikazala Marija in ji naročila: »Reci ljudstvu, naj mi tukaj hišo zida in me milosti prosi.«

Urška Ferligoj je zgodovinska oseba, čeprav ne poznamo ne letnice njenega rojstva ne smrti, ker je župni arhiv v Solkanu zgorel ok. 1600. Vendar pa je toliko zgodovinarjev pisalo o njej, o Marijinem prikazanju, o njenem delu za zidavo cerkve, o njenem trikratnem čudežnem rešenju iz ječe, da ne moremo dvomiti o njenem življenju (glej članek o njej dr. Rudolfa Klinca v PSBL IV, 360-62). Pisateljica je imela o njej na razpolago samo to, čeprav je preštudirala vrsto zgodovinskih del, ki jih navaja na koncu knjige.

Središčna oseba je torej Urška, bolešno 12-letno dekle, ki pa je po naravi bistra, vztrajna in obiskuje župnijsko šolo vikarja Luke v Solkanu. Po Marijinem prikazanju ji postane njeno naročilo življenjsko vodilo in neustrašno in neutrudno hodi od vasi do vasi in nagovarja ljudi, da se lotijo zidave cerkve. Nobena stvar je ne ustavi, ječa in rešitev iz nje v ljudeh še bolj potrđita vero vanjo. Tudi ljudje, ki jih reši iz ječe, so njeni glasniši. Verjeli ji niso plemiči, ki so jo trikrat zaprli v ječo, iz katere pa se je čudežno rešila. Urška nad tem ni bila razočarana, saj je bila prepričana, da so bile Marijine besede »namenjene preprostemu ljudstvu, trpečim tlačanom v deželi. Ko bi Mati božja govorila plemičem, bi bile njene besede nemara drugačne.«

Čeprav so nasprotovale posvetne oblasti in čeprav je bilo težko spraviti ves material na Skalnico, je mojster Gregor iz Ljubljane tako hitro sezidal cerkev, da so jo 12. okt. 1544 posvetili, Urška pa je kmalu nato umrla.

Čeprav je Urška tako mlada in preprosta, jo je videenje popolnoma spremenilo: neustrašno hodi po vaseh in govori tako prepričljivo, da ji vsi verjamejo. Sama gre

na grad h grofu Strassoldu, pred katerim vsi bežijo, in prosi za tlačane, da bi smeli pomagati pri zidanju cerkve. Ko jo vrže v ječo, se ne prestraši, ampak napove grofu, da ji bo Marija pomagala. Enako se obnaša na drugih gradovih in v Gorici, da prepriča grofa Attemsa in grofico Jadvigo.

Pisateljica je obdržala Urško v človeških mejah, ni je idealizirala preko mere, ostala je skromna pastirica, dobra in pridna, vendar z vsemi človeškimi lastnostmi, kot so strah, skrb, žalost in veselje in bolehnost. Šele Marijino naročilo jo spremeni v tem, da ga hoče na vsak način uresničiti. A tudi tedaj ne dela nič takega, kar bi šlo preko njenih človeških moči. Tako je pisateljica ustvarila v Urški resnično in živo deklico, ki je v vseh svojih dejanjih naravna in verjetna.

Ob njej je najvidnejši Jan, ki mu je kuga leta 1532 vzela vid. Z Urško sta neločljiva prijatelja, ona so njegove oči, nauči ga brati in pisati, jemlje ga s seboj po vaseh in tudi ob prikazanju je z njo, čeprav Marije ne vidi. In Jan je prvi čudežni ozdravljenec: na Sveti gori nenadoma spregleda.

Pisateljica je psihološko lepo prikazala njuno otroško ljubezen. Ko je bil še slep, sta se zmenila, da se ne bosta nikoli ločila. Ko je spregledal, je spoznal: »Njuni poti se bosta ločili. Urška je le božja last in on ji bo na tej poti sledil, nikoli pa ne bo hodil skupno z njo.« In proti koncu knjige: »Šla sta dalje skozi življenje, skoro roko v roki, blizu in vendar tako daleč, kakor da bi bila med njima deroča, neprehodna reka.« Jan je že prej želel služiti Kristusu, ko pa je spregledal, je odšel v šole in bo postal duhovnik. Tudi Jan je zelo naraven, nazoren in življenjsko poln.

Njuni družini — Urška je Piskova, Jan Tkalcčev — sta preprosti kmečki družini, ki jima je kuga pobrala druge otroke, zato sta navezani z vsem srcem na preostala dva. Tkalcčev oče Jernej pa je prekupčevalec s platnom, neprestano na poti, večkrat v Ljubljani, kjer se seznanja s Trubarjem in njegovo vero. Dolgo omahuje, Trubarju celo obljubi sina, da ga bo izobrazil, ko pa vidi navdušenje ljudi ob zidanju cerkve in vero sina Jana, ki je dobil vid, se otrese Trubarja in njegovih skušnjav.

Nazoren je vikar Luka, ki ne skrbi samo za versko življenje svojih ljudi, ampak ustanovi tudi šolo in uči mladino branja in pisanja. Njemu Urška prva odkrije svoje videnje in duhovnik, ki ne ve, ali gre za čudež ali ne, ji modro odgovori, naj naredi to, »kar ti narekuje srce«.

Plemiči so v glavnem taki, kakor si jih predstavlja ljudska domišljija: hudobni, neusmiljeno izterjujejo desetino, ljudi zapirajo v podzemske ječe, ne verjamejo v možnost čudežev, nekateri se oprimejo protestantizma. So pa tudi izjeme, kot Attems, Jadviga idr., ki pomagajo pri zidavi svetišča. Jadvigi je Marija ozdravila sina, zato je poklonila zvonove.

dalje na naslednji strani ■

Zapiski o kmetijstvu tržaške pokrajine

Kmetijstvo tržaške pokrajine je nepomembno, če ga primerjamo s kmetijstvom celotne države, vendar pa zasluzi, da mu zaradi njegovih značilnosti in modernega ter smotrnega ustroja posvetimo pozornost.

Ozemlje tržaške pokrajine se razteza vzdolž obrežnega pasu od Sv. Jerneja do izliva Timave. Površina meri skupno 21.157 hektarjev, ozemlje pa je razdeljeno na šest občin. Te so: Trst, Milje, Dolina, Repentabor, Zgonik in Devin-Nabrežina. Od 21.157 hektarjev, kolikor znaša celotna površina, jih odpade 848 na njive, 4.925 na zemljišča, ki služijo stalno živini za pašo oziroma na kateri pridelujejo krmo za živino, 575 ha na sadovnjake in vinograde ter druge nasade, 6.378 ha na gozd, 55 na zelenjadne vrtove, 4.426 ha na produktivno neobdelano površino ter 3.950 ha na neproduktivno površino, ki je po večini zazidana s stanovanjskimi in drugimi stavbami.

Čeprav je ozemlje omejeno, pa je zanj v celoti značilno, da so zemljišča zelo različna druga od drugih, tako da se vrstijo neproduktivna kamnita področja in dru-

ga, ki dajejo znaten kmetijski donos. Slej ko prej je človek pokazal, da je pravcati zavojevalec s tem, da je področja, na katerih sprva ni uspevalo nič, napravil primerne za obdelovanje. Vložiti je moral izredno veliko denarnih sredstev ter ogromno dela in truda, da je lahko ustvaril različne vrste produktivne ureditve, ki se s svojimi mnogoštevilnimi dejavnostmi skušajo prilagoditi potrebam bližnjega velikega mestnega središča. Kmetu s Padrič je uspelo z uporabo min razstreliti kraške skale in zasaditi odlično uspevajoči vinograd. Proseški kmet pa si je uredil cvetlični vrt, na katerem rastejo sadike številnih cvetic, potem ko si je z vozom pripeljal zemljo iz bližnjih dolin. Terasasto urejeno področje Kontovela in Proseka na pobočju, ki se spušča proti morju, se mora za urejenost zahvaliti kmetu, ki se dan za dnem trudi in ki mora nositi na hrbtu posodo z umetnimi gnojili in celo posodo z vodo, da pognoji trtam in jih zaliva. Očitno je, da opravlja to delo z nemajhnim naporom, ki priča o njegovi delavnosti in navezanosti na zemljo, po drugi strani pa sili k resnemu razmišljanju o težavah, s katerimi je povezano delo na polju.

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA

Kmetje so siromašni tlačani, brezpravni, vendar že glasno godrnjajo: »Ne, zemlja je tistega, ki jo obdeluje ... Upri se bomo. Na Tolminskem že močno vre.« Srčno pa so dobri in verni in takoj pomagajo pri zidanju cerkve.

Zgodovinske razmere je podala še s kugo, ki je pomorila 1532 veliko ljudi na Goriškem, s protestantizmom, z običaji ob cerkvenih praznikih in z vrsto zgodovinskih osebnosti plemiškega in cerkvenega stanu. Tako je dobo dobro nakazala.

Marijino prikazanje je podala tako, kakor poroča legenda o prikazanju na Sv. Višarjah: ovce se zberejo v polkrogu na najvišji strmini in to pritegne Urškino pozornost. Padla je na kolena: »Na skali je v bleščečem oblaku stala čudovito lepa žena z otrokom v naročju.«

Trikratna rešitev iz ječe je podobna rešitvam apostolov iz ječe: ponoči se je ječa razsvetlila, Urška pa je »kot na čudežen ukaz iz onstranstva stopila proti svetlobi. Vse se ji je zdelo tako naravno. Ni se začudila, ko so se pred njo odprla vrata, ko je šla za svetlobo navzgor po stopnicah, nato po dolgem hodniku do vežnih vrat. Tudi ta so se neslišno odprla. Bila je pod oboki na dvorišču. Svetloba je šla pred njo do velikih vhodnih vrat v obzidju. Odprla so se in dvizni most se je rahlo spustil prek jarka. Stekla je čezenj in bila na svobodi.«

Iz tretje ječe jo je rešil Janov angel varuh in tu vzdihne Urška: »Kakor Danijela iz levjega žrela si me čudežno rešil, o Gospod!«

Pripovedovanje je realistično in nazorno kakor v prejšnjih povestih in Pastirica Urška spada med dobre ljudske povesti.

VINOGRADNIŠTVO

V tržaški poljedelski proizvodnji pomenita največ **vrtarstvo** in **vinogradništvo**. Vinogradniški pridelek je znašal v pretekli kmetijski sezoni 83.550 kvintalov, od teh 150 kvintalov namiznega grozdja. To na mešanih področjih, kjer uspeva grozdje, iz katerega dobivajo vinske sorte malvazija, pinot, prošek, sauvignon, garganela, merlot, barbera in refošk na površini približno 500 hektarjev. Iz teh znatnih količin pridelanega grozdja pridobivajo odlična kakovostna vina za skupno 56.000 hektolitrov, od teh 2/3 belega in 1/3 črnega vina. Stopnja alkohola v vinu niha med 11 in 13,5 odstotka in doseže največ 15,2 odstotka v odličnem Sauvignonu, ki ga je pridelal neki vinogradnik v bližini Lazzaretta.

Značilno vino našega področja je teran, po katerem zelo povprašuje tukajšnji potrošnik, a ga pridelajo v zelo omejenih količinah. Zadnji še preostali del našega področja, kjer pridelajo teran, je v okolici vasice Salež v zgonski občini ter v repentabrski občini. Krajevni vinski pridelek je običajno že v razmeroma kratkem času porabljen, pa čeprav obstajajo možnosti, da bi imeli tudi tu stara vina, saj je na tržaškem ozemlju nad 700 zadostno opremljenih vinskih kleti. To je velika škoda, ker se vrednost starega vina dvigne in bi lahko zato vinogradnik zanj več dobil. Po drugi strani krije krajevni pridelek le šestino krajevne potrošnje, število ljubiteljev tipičnih tržaških vin pa je v stalnem porastu, tako da prodajo kmetje tukaj pridelana vina na splošno kar neposredno potrošnikom, pri čemer iztržijo najvišje cene, ki jih beleži italijanski trg.

VRTNARSTVO

Za kmečko gospodarstvo našega področja ima vrtnarstvo še prav poseben pomen. Tu je prisoten velik trg, ki ga predstavlja mesto s 300.000 prebivalci brez trdnega kmečkega zaledja in to omogoča prodajo celotnega krajevnega pridelka pod ugodnimi pogoji. Lahko bi rekli, da je naše kmetijstvo nekoliko podobno domačemu vrtu, ki prav gotovo ne proizvaja zadostne količine za celotne družinske potrebe. Če upoštevamo vrtnarske nasade, rastlinjake in tople grede ter industrijske in družinske zelenjadne vrtove, ugotovimo, da je v tržaški pokrajini preko en milijon kvadratnih metrov površine, na kateri goje vrtnarstvo. Po teh vrtnarskih pridelkih segajo potrošniki najraje, ker se odlikujejo po kakovosti, okusu in vonju. Tržaška okolica zalaga trg s približno 46.000 kvintali krompirja na leto, s 16.000 kvintali paradižnika, s 7.000 kvintali graha, s 5.000 kvintali zelja, kot tudi s stročjim fižolom, bučkami, raznimi vrstami solate, radičem, kumaricami, jajčevci, spinačo in šparglji (beluši).

Te vrste vrtnarskih pridelkov goje več ali manj po vsem tržaškem ozemlju, a najprimernejša področja so miljski hribi, področje pri Sv. Ani, na Kolonkovcu, pri Sv. Magdaleni.

Oljka zasluži, da jo omenimo posebej. Škoda, ki jo je povzročil na oljčnih drevesih spomladanski mraz v preteklih letih, se je izkazala za hujšo, kot so predvidevali, a s posebnimi zavarovalnimi posegi se je skušalo omejiti bodočo škodo, zato upajo, da bo v nekaj letih pridelek dosegel 1000 kvintalov. V letih 1968 in 1969 oljčnega pridelka ni bilo, leta 1970 pa je znašal že 700 kvintalov oljk, iz katerih so pridelali okoli 500 kvintalov olja.

Cvetličarstvo zaostaja po važnosti za drugimi sektorji, a nedvomno mu tukajšnji obdelovalec posveča največjo pozornost in mu daje prednost. Cvetličarstvu se namreč obeta lepa bodočnost v prvi vrsti pa je dohodek, ki ga daje gojenje cvetlic, iz leta v leto donosnejši. Na našem ozemlju so področja, ki so skoraj ves dan obrnjena proti soncu in se zato v tem pogledu, kot tudi zaradi sestave tal, prav lahko merijo s slovitiimi središči ligurske obale. Če se bodo gojitelji cvetlic na primeren strokoven način lotili reševanja raznih problemov, ki so v zvezi z najustrežnejšim načinom gojenja in če bodo zgrajene ceste, ki bo-

do povezovala posamezna zemljišča, bo moč terase od Miramara do Kontovela ter do Sv. Križa in še dalje primerno ovrednotiti.

ŽIVINOREJA

Živinoreja ima za celotno področje izredno velik pomen ter predstavlja za kraški del, kjer je zaradi kakovosti tal možno uporabljati suši podvržena zemljišča skoraj izključno le za ekstenzivno pašo, glavni vir dohodka. V tržaški pokrajini sta skupno 2.202 glavi goveje živine. Hlevov je okrog 135. Po večini so grajeni po racionalnih in modernih kriterijih ali obnovljeni. Govedo je pretežno rjave alpske pasme, ki se najlažje prilagodi našemu podnebju in kraškemu pašniku.

Značilna je valorizacija kraških pašnikov, na katerih uspevajo različna krmilna zelišča ter aromatične rastline mediteranskega in predalpskega rastlinskega pasu. Krave, ki se pasejo po kraških gmajnah, dajejo mastno in prijetno dišeče mleko, ki ga lahko primerjamo z mlekom krav, ki se pasejo na najboljših alpskih pašnikih, tudi švicarskih.

Reja zajcev, rac, gosi, puranov in golobov ni močno razvita, čeprav so za to ugodni pogoji in je na trgu razmeroma precej povpraševanja po mesu teh živali. Primereno in celo potrebno bi bilo, da bi na tem področju stopnjevali proizvodnjo in s tem preprečili uvoz perutnine in zajcev iz drugih dežel in iz tujine. Hkrati bi s tem razbremenili našo plačilno bilanco in ravnali v skladu s smernicami, ki jih je določilo kmetijsko ministrstvo.

Pač pa je precej razširjeno čebelarstvo, saj je na tržaškem ozemlju okrog 100 čebelnjakov s 1.755 panji. Med iz tržaške okolice je izredno redilen, ker nudijo cvetovi kraške flore čebelam bogato pašo in veliko izbiro cvetnih sokov. Na tržaški trg pride vsako leto preko 20.000 kilogramov medu.

Od približno šest tisoč kmečkih podjetij jih je preko tri tisoč takih, kjer obdelana površina ne dosega polovice hektarja, kar predstavlja oviro za poenotenje proizvodnje in za popolno izkoriščanje obstoječih možnosti. Z modernizacijo obratov in z uvedbo naprednejših strokovnih kriterijev bo storjen nadaljnji korak naprej, ki bo dal tukajšnjemu poljedelstvu nov zagon in dokazal, da so možni na tem področju novi dosežki.

eneoceneoceneoceneoceneoceneoceneocene

Dva koncerta Glasbene matice

10. novembra je bil na vrsti koncert **Slovenskega okteta**, ki predstavlja za vsakega ljubitelja vokalne glasbe izjemen dogodek. Tokrat smo vsi še z večjo nestrpnostjo pričakovali koncert, saj se je oktet v Trstu prvič predstavil v prenovljeni postavi. Zato smo opazili nekaj glasovne neravnovesnosti, pa tudi dosti svežine in pristnega muziciranja, čeprav ni program predstavljal nič bistveno

novega v primeri s prejšnjimi koncerti.

20. decembra je bil na vrsti tretji koncert abonmajske sezone, eden od središčnih koncertov leta. Igral je namreč **simfonični orkester Slovenske filharmonije**, pel pa zbor Consortium Musicum. Solista sta bila violinist Črtomir Šiškovič in violončelist Miloš Mlejnik v prvem delu, v drugem pa tenorist Jurij Reja.

Dirigiral je Uroš Lajovic. Na sporedu sta bili dve skladbi. V prvem delu Brahmsov dvojni koncert za violino, violončelo in orkester, v drugem pa psalma št. 41 in 42 za tenor, zbor in orkester. Brahmsovo delo že po svoji naravi nima namena reševati kakih posebnih tehničnih problemov, pač pa posega bolj v globino, čeprav učinkuje kdaj pa kdaj malce težko. To razpoloženje so nam odlično podali izvajalci, violinist, čelist in dirigent z orkestrom. Pri violini-

stu smo občudovali suverenost to-
na, čisto in neprisiljeno igro, dogna-
no in smiselno interpretacijo, pri če-
listu pa topel ton v liričnih pasažah,
tipično Brahmsovo moško igro, pri
obeh pa harmonično povezanost med
seboj, pa tudi z orkestrom, kar je za-
sluga odličnega dirigenta Uroša La-
jovica. V drugem delu smo poslušali
pri nas dokaj nepoznano skladbo An-
tona Lajovica, psalma 41 in 42. Če-
prav je bilo to delo za večino po-
slušalcev najbrž novo, lahko rečem,
da gre za solidno skladbo sakralne-

ga značaja, ki je doživela prav tako
solidno interpretacijo. Tenorist Reja
je dobro opravil svojo težko in ne-
hvaležno nalogo. Posebno pa se je
izkazal zbor, ki je dokazal, da obvlada
skladbo tako tehnično kot oblikovno,
pa tudi interpretativno. Orkester je
bil tu bolj v ozadju, to pa zato, ker
je njegova naloga predvsem sprem-
ljevalna. Tudi tu je dirigent Uroš La-
jovic pokazal svojo izredno glasbeno
občutljivost in zmoglost celostnega
gledanja na skladbo.

TOMAŽ SIMČIČ

Dve zgodovinski publikaciji

Z letnico 1977 je France Klopčič
pripravil in uredil zgodovinsko zapu-
ščino pokojnega zgodovinarja Dušana
Kermavnerja. Del te zapuščine, ki se
nanaša na Primorsko, je izdal v knjigi
»Temeljni problemi primorske politič-
ne zgodovine« (zlasti v letih 1918-
1921). Kermavner je že prej napi-
sal posamezne krajše študije v zve-
zi s tem časom in jih objavljaval v
Sodobnosti, Delu in še drugod. Marsi-
kje je v sporu s trditvami in dogna-
nji Milice Kacin-Wohinz: Primorski
Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-
1921, delo, ki je nedavno prišlo na
slovenski knjižni trg. Zakaj dejansko
gre? Kermavner se spotika ob sloven-
sko udeležbo pri tržaškem odposlan-
stvu v Benetke v dneh 31. oktobra-
3. novembra 1918. Očita zlasti udelež-
bo dr. Ferfolje, ki se je podal skupaj
z italijanskim odposlanstvom v Benet-
ke prosit antantne sile, naj pridejo
na sporno primorsko ozemlje. Ker-
mavner zastopa drugačno odločitev,
ki pa je ni bilo. Pravi namreč, da je
oblast takrat ležala na cesti in name-
sto da jo je pobral odbor za javno
blaginjo s peščico tudi neoboroženih
delavcev in oklical avtonomno trža-
ško republiko ... se je zgodilo to, kar
se je. 3. novembra so se izkrcale an-
tantne, to je italijanske oborožene si-
le in prevzele oblast, ki je niso več
izpustile iz rok.

*Valentin Inzko: Zgodovina Sloven-
cev I. del, od začetkov do leta 1918,
izd. Družba sv. Mohorja, Celovec
1978.* Ker avstrijski zgodovinski učbe-
niki ne obdelujejo slovenske in slo-
vanske zgodovine, je bilo nujno po-
trebno za slovensko gimnazijo v Ce-
lovcu pripraviti primerno šolsko knji-

go. Tega dela se je lotil strokovni
nadzornik dr. Valentin Inzko in na 160
straneh zajel slovensko zgodovino od
začetkov pa do konca prve svetovne
vojne. Knjiga je prijetno informativna
in bo našla odjemalce tudi izven di-
jaških vrst. Mohorjeva družba pa je
zopet pokazala svojo navezanost na
zgodovinske izdaje. Pomislimo samo
na nekdanjo Staretovo Občo zgodovi-
no ter Gruden-Malovo zajetno Zgodo-
vino Slovencev, v kateri je obdelana
celotna slovenska zgodovina od za-
četkov do narodne države in njene
usode. Sedaj se bo moral najti še
strokovnjak za čas po prvi svetovni
vojni in obdelati zgodovino Slovencev
v matični državi in onega dela, ki je
ostal za mejami in njegovo usodo.

M. Š.

* * *

ANTENA

JASNA MERKŪ

Jasna Merkū, projektantka letoš-
njih platnic Mladike, je 26. decembra
lani odprla svojo prvo osebno razsta-
vo grafik v Ateljeju Društva sloven-
skih skladateljev v Ljubljani. Razsta-
vila je pet barvnih akvatint, sad nje-
nega študija pri Marijanu Kravosu v
preteklih letih, in sedem novejših vi-
sokih tiskov, ki jih je pripravila na
urbinskem Visokem zavodu za indu-
strijsko grafiko. Občinstvu jo je pred-
stavil Aleksander Bassin, kritik Dela
Janez Mesesnel pa je pisal, da »ta
razstava ... nam predstavi mlado li-
kovno delavko v nadvse simpatični
luči.«

KORESPONDENCA J. VILFANA

Genjeno uredništvo,

da je revija DAN začela objavljati
predvojno korespondenco bivšega tr-
žaškega poslanca dr. Josipa Vilfana
s sinom dr. Jožo Vilfanom, je vse-
kakor hvalevredno. To je nov važen
donesek k zgodovini Primorske pod
fašizmom. Toda prav tako je ob-
sodbe vredna odločitev, da se kore-
spondenca objavi v okrnjeni obliki, z
dolгими opustitvami. Prvič se to v
kulturni praksi ne dela. Drugič to
zbuja sum, da so v Vilfanovi kore-
spondenci tudi stvari, ki so danes
politično nezaželene, posebno ker gre
za človeka, ki je bil ideološko pred-
vsem narodnjak.

Tržačan

SPOMINI L. JURCE

Te dni je izšla v Ljubljani knjiga
spominov koprškega stolnega prošta
Leopolda Jurce MOJA LETA V ISTRI
POD FAŠIZMOM. Kaj je g. Jurca pre-
trpel pod fašizmom, je lahko uvidel
vsak, kdor je bral te njegove spomi-
ne, ko so izjahali v ljubljanski DRU-
ŽINI. Ta edinstven dokument narod-
nega trpljenja pa ni bil za versko komi-
sijo v Ljubljani niti toliko vreden,
da bi bil oproščen prometnega dav-
ka. Obravnavan je bil, kot če bi bil
PORNOGRAFIJA.

Dobro je, da Slovenci v zamej-
stvu veste za take reči.

Primorec

OB RAZSTAVI

Spoštovano uredništvo,

ob razstavi slikarja Zorana Mušiča v
Attemsovi palači v Gorici sem pre-
bral nekaj člankov o tem umetniku
evropskega slovesa. Nikjer — niti v
daljšem članku v ljubljanskem DELU
— pa nisem našel zapisano, da bi
se Mušič, ki je ne samo sin slo-
venskih staršev, ampak je tudi pre-
živel mladost v Sloveniji in maturiral
v Mariboru, danes še čutil Slo-
venca. Prof. Rener je v PRIMOR-
SKEM DNEVNIKU zapisal, da je Mu-
šič ostal zvest svoji zemlji. Je ostal
zvest tudi svojemu narodu?

Nemalikovalec umetnikov

v
Čuk

na Obelisku

**DOKUMENT
IZ ZAKULISJA ZGODOVINE
OF Rdečih kmerov
Na položaju, januar 1979
v džungli**

**PRIMORSKEMU DNEVNIKU,
Evropa,
Trst.**

Ogorčeno protestiramo, da je vaš list ob napadu imperialističnega Vietnama na socialistično Kampučijo zavzel stališče v prid filozofskemu agresorju.

Kje je vaše neprestano zavzemanje za mirno sožitje, za neodvisnost, za nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav, za neuvrčenost?

Se bomo že videli v Phnom Penhu, ko boste prišli tja s kakšno Auroro. Smrtong vietnamsteh - svobodeh narodong!
Rdeči kmeri

PRIMORSKI DNEVNIK

Glasilo Slovencev v Italiji

Na podobnem položaju,
januar 1979

Osvobodilni fronti Rdečih kmerov
v džungli

Z Vietnamom je naš list držal samo prvi dan. Naslednji dan ni držal z nobenim. Tretji dan pa je že držal s Kampučijo.

Kar tako se tudi ni mogoče znati: oba z znanstvenim svetovnim nazorom, oba socialistična, oba revolucionarna pa še neuvrščena povrh!
PRIMORSKI DNEVNIK

OPOZORILO

PISCEM PISEM V MLADIKI

Na pismo bralca v MLADIKI sem odgovoril z eno celo stranjo in še s kolonico zraven. Ob morebitnem novem pismu sem pripravljen odgovoriti s celo številko in še prilogo zraven.

LISTNICA UPRAVE

Ob vstopu v novi letnik MLADIKE so zvesti naročniki obsuli z delom upravo revije z naročninami, ki so jih nakazali s prejetimi poštnimi položnicami ali drugače, in z darovi v tiskovni sklad. Z veseljem beležimo najprej številne podpornike s Tržaškega: **Ema ŠTREKELJ, Julka ŠTRANCAR, Regina MARKON, Ivana GHERLANI, Pavla JAZBEC, Josipina MAHNIC, druž. ŠIRCA, Ema Tomažič, Diomira BAJC, Angela SMOTLAK, Franc MOZETIČ, Ivan KRETIČ, druž. REPINC, Mirjam LEVSTIK, Ivana PUNTAR, N.N. (15.000 lir), druž. KAKEŠ, Stanislav SOBAN, Ninko ČERNIC, Vlasta POLOJAC; z Goriškega: Marija ŽGAVEC, Srečo REJC, Andrej KOŠIČ, Franc Terpin, Frančiška HLADNIK, Jože FAJDIGA, Mirko ŠPACAPAN; iz drugih pokrajin: druž. VODOPIVEC - Milan, Slavko BAVDAŽ - Rim, Simon PREŠEREN - Trbiž, Arduino CREMONESI - Videm, N.N. - Casale M.to; iz tujine: N.N. - Ljubljana, N.N. Ljubljana, druž. KOGOJ - Francija (26.000 lir), Milan MARTINČIČ - Toronto (40 CDN dol), Iva RANT - Škofja Loka. Ta seznam podpornikov bi bil daljši, ko ne bi pri nekaterih, ki so sicer pripisali na hrbtno stran poštno položnico »pomporna naročnina«, od nakazanega dvojnega zneska odšteli še neplačanih naročnin za kako preteklo leto. Pribitek smo zato prišteli k darovom za tiskovni sklad MLADIKE. Zanj so tokrat darovali: N.N. - Ljubljana 16.100 lir, Šolske sestre - Dolina 5.000, N.N. iz Trsta 10.000, Oskar Simčič - Gorica 2.000, N.N. - Trst 10.000, Ignac Marc - Trst 1.000, Janez Grum - ZDA 2 US dol, g. Hutter - Globasnica 52 tisoč lir, Dimitri Bregant - London tisoč lir, Marija Bogataj - Gorica 2.000, Nada Pertot - Trst 1.000, Dario Zlobec - Trst 1.000, N.N. - Trst 25.000, Frančiška Košuta - Trst 2.000, N.N. - Trst 10.000 Lir.**

Darovali so tudi:

ob prvi obletnici smrti msgr. Rudolfa Klíneca, v blagem spominu nanj, briški sorojak Franc Terpin iz Gorice 50.000 lir.

Ne bojim se nikogar in ničesar: kamorkoli bom tam udaril, bo padlo po mehkem.

Na aufbiks - NOVI LIST

KAJ TO POMENI?

S 1. januarjem tega leta so mi začeli zastoj pošiljati PRIMORSKI DNEVNIK.

Istočasno sem dobil spremno pismo, kjer je bilo natisnjeno PRIMORSKI DNEVNIK, DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI.

Za hip sem se počutil Italijana. Was ist das?

Slovenec v Italiji

neimenovana iz Trsta v spomin na kolegico in prijateljico 50.000;

v spomin na pokojnega dr. Ivana Vrečarja dr. Drago Štoka 5.000;

prof. Alojz Rebula v spomin na mamo Ivanko 20.000 Lir.

Vsem darovalcem, podpornikom in tistim, ki so darovali za tiskovni sklad, se MLADIKA iskreno zahvaljuje.

Nekateri naročniki želijo dopolniti pretekle letnike s številkami, ki jim manjkajo. Vendar so na upravi nekatere številke in nekateri letniki pošli. Če more kdo odstopiti stare številke revije, ki so pošle, naj to sporoči upravi. Hvaležni mu bomo!

Pri nakazovanju naročnin prosimo, da upoštevate navodila, ki so natisnjena na drugi strani platnic spodaj: poleg poštnih položnic za Italijo in nakazil na t.r. 3498/1 pri CRT sprejemamo tudi čeke na točen naslov: MLADIKA, ul. Donizetti, 3 - Trst.

Sprememba ali napake v naslovu, ki je odtisnjen na kuverti: lahko izrežete zgrešeni naslov in dodaste pravi. Na hrbtni strani poštnih položnic je prostor tudi za taka sporočila.

Pred pozdravom pa še prošnja naročnikom, ki tega še niso storili, da čimprej poravnajo znesek, ki ga dolgujejo. S tem bodo omogočili redno izhajanje revije in zagotovili njeno finančno neodvisnost.

Vse nove naročnike prisrčno pozdravljamo, »starim« naročnikom pa preprosto — hvala!

OSKAR SIMČIČ ŠKOFOV VIKAR

Ob koncu lanskega leta so zborovali duhovniki goriške nadškofije. Na sestanku so izvolili generalnega vikarja msgr. Ennia Tunija in škofovega vikarja za slovenske vernike Oskarja Simčiča. K izvolitvi dr. Simčiču iskreno čestitamo!

750 MRTVIH

Po uradnih statistikah računajo, da je lani umrlo na cestah republike Slovenije okoli 750 ljudi. To je novi slovenski rekord, žal pa tokrat prav nič razveseljiv.

Ziljska svatba

v pesmi, besedi, plesu in glasbi

V SOBOTO, 10. MARCA, V KULTURNEM DOMU V TRSTU
V NEDELJO, 11. MARCA, V KATOLIŠKEM DOMU V GORICI

Izvajata mešani pevski zbor »Rož« iz Šentjakoba na Koroškem
in Akademska folklorna skupina »France Marolt« iz Ljubljane.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

Slovenski visokošolski sklad
»Sergij Tončič«

Trst

Slovenski visokošolski sklad
»Sergij Tončič« razpisuje nagrado
»Dr. Frane Tončič« za najboljšo študijo izpod peresa slovenskega visokošolca v Italiji po tem

pravilniku:

1. Avtor mora biti slovenske narodnosti in mora imeti svoje stalno bivališče v deželi Furlanija-Juljska krajina.
2. V teku sončnih let 1977 in 1978 je avtor moral biti visokošolski študent ali je v istem obdobju moral končati visokošolski študij.
3. Avtor mora do 30. aprila 1979 poslati k Narodni in študijski knjižnici, Trst, ul. S. Francesco 20, študijo (razpravo, disertacijo ipd.), ki je nastala ali ki je bila objavljena v teku sončnih let 1977 in 1978; ta študija mora pomeniti obogatitev slovenske kulture, zgodovine ali znanosti.
4. Študije bo v teku meseca maja 1979 pregledala in ocenila posebna komisija, ki jo bodo sestavljali predsednik Sklada prof. Pavle Merku, blagajnik Sklada dr. Boris Kuret in slovenski znanstvenik, ki ga bo imenoval odbor Sklada; komisija bo lahko pritegnila k sodelovanju kot svetnike brez pravice do odločanja še strokovnjake iz ved posameznih študij. Po opravljeni analizi vseh študij, ki bodo prispele do določenega roka, bo komisija določila, katero študijo nagraditi, in bo svojo odločitev utemeljila pismeno.
5. Nagrada v znesku 500.000 (petstotisoč) lir je ena in nedeljiva.
6. Naslov nagrajene študije in ime njenega avtorja bosta objavljena na prihodnjem občnem zboru Sklada v petek, 1. junija 1979, ali, če bo zaradi višje sile treba ta datum prenesti, čim prej po tem dnevu. Po občnem zboru bo odbor Sklada obvestil javnost o tem preko sredstev javnega obveščanja.
7. V primeru, da ni nagrajena študija še objavljena, jo bo odbor Sklada priporočil za objavo kaki slovenski založbi.
8. Ta razpis s pravilnikom je Sklad dne 19. decembra 1978 deponiral pri notarju Vladimiru Clarichu v Trstu.
V Trstu, 13. decembra 1978

CENA 500.- LIR